

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מְתוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

צריך לדבר בריש גלי על אמונת ישראל — האמונה בה',
האמונה בבחירת ישראל, בכח ובשליחות שלנו, והאמונה בתורה.
אפשר לתרגם את האמונה גם למלים 'צבאיות'—'מקצועיות' יותר —
אמונה בצדקת הדרך — האפשרית רק מתוך האמונה בה'.
בלי האמונה בה' **עמלק** בא ומטיל **ספק** האם אנו צודקים או לא, כפי
שרואים היום בשמאל. אמונה בה', בבחירתו בנו ובצדקת הדרך בה
הוא מנחה אותנו, היא בעצם אמונה בטוב שלנו — בלי האמונה בה',
המשתקפת באמונה בצדקת הדרך, אין תוקף אמתי להלחם,
וכל השינויים המדוברים לא יכולים להתחולל באופן הראוי באמת.

[מתוך השיעור 'תיקון צבא ישראל']

בלק תשפ"ו

04 להכריע באמונה

נקודה מעובדת
שינוי לכתחילה בדרך האמונה

05 תיקון צבא ישראל

אמונה עם רצון, יזמה, הכרעה וענוה
מסר מיוחד לראש המוסד רומן גופמן

14 מעין קדש הקדשים בבית היהודי

באהלי צדיקים
הדרכות הרבי הרי"צ בהנהגת הבית
על פי תורה

20 לבד או יחד?

מהבדלה להמתקה בבנין בית המקדש
התבוננות בפסוק "הן עם לבדד ישכון
ובגוים לא יתחשב"

22 "הצור אגם מים"

לזכרו של האמן יעקב אגם ע"ה
התבוננות בדמותו ואומנותו
של יעקב אגם

25 הניגון החסידי

ניגון מספר 698
מיום כ"ט סיון תשפ"ו

26 הסיפור החסידי

מסירות נפש בפועל
הרבי הרי"צ

28 מענות ותשובות

תשובות הרב לשואלים
כיבוד הורים מרחוק
והדרכה ליהודי התפוצות

29 פאָדור געזיט

"לא הבית און פֿיעקב"
רזי יספר לָנוּ לָפֶה לָאָדָם יֵשׁ שְׂתֵי עֵינִים
וְכִיצַד נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּצוּרָה נְכוֹנָה

העלון מופק ע"י עמותת

אוהבים להיות יהודים.

לקבלת השיעורים במייל

ולהצטרפות לצוות המפיצים:

itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל

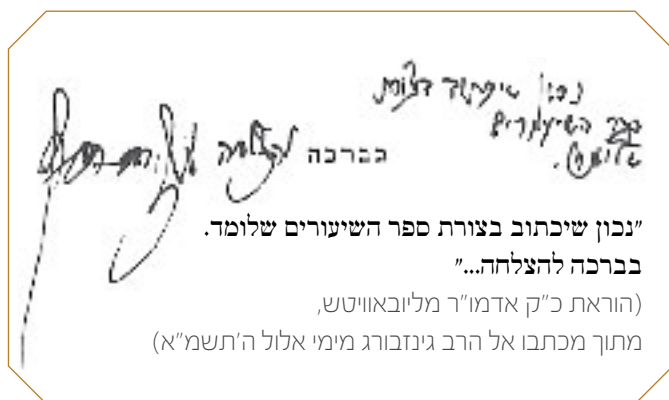
עיצוב: דעה צ'א אביחיל

מערכת: הרב יוסף פלאי,

בעד יעקבי ואיתאל גלעדי

עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-

זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל.

ארבעה שיעורים השבוע בגליון: מסר מיוחד **לראש המוסד הנכנס, באהלי צדיקים עם הרבי הריי"צ**, התבוננות בפסוק **"הן עם לבדד ישכון"** ושיעור לזכרו של האמן **יעקב אגם ע"ה**. השיעור הראשון – **תיקון צבא ישראל** – הוא שיעור תגובה ועיון של הרב בדברים שנשא בהרצאה ראש המוסד הנכנס, **רומן גופמן**, בהם הצביע על שינויים חשובים ורצויים – רצון, יזמה, הכרעה וענוה – ואותם מנתח הרב בעין טובה, תוך הוספת נופך תורני ומציאת המבנה הפנימי. עם זאת, הרב מוסיף **בקורת עניינית חשובה** – כל השינויים צריכים להיות מוכתרים בריש גלי בכתר **האמונה בה'**, ורק כך יבוא שינוי. שיעור מרתק **ביחס הפנימי הנוכח** לצמיחת עם ישראל בעת הזו (שכולל גם דוגמה לעיון בדברי הרב קוק לפי המושגים הכי פנימיים של קבלת האריז"ל).

השיעור השני – **מעין קדש הקדשים בבית היהודי** – הינו חלק מתשורה לחתונה שהתקיימה השבוע, העוסק בהדרכות **הרבי הריי"צ**, בעל יום ההולדת והגאולה של שבת זו, לבית היהודי. הוא מתמודד עם **הבושה הטבעית** של חסיד לעסוק בעניינים 'מגושמים' מול רבו, מדבר על מעלת האושר בבית היהודי ומוסיף **הדרכה חשובה מאדמו"ר הזקן**. נציין שאת הרבי הריי"צ אנו פוגשים השבוע גם בשיעור הראשון, כדוגמה של מסירות נפש, וגם במדור הסיפור החסידי, כמובן.

השיעור השלישי – **לבד או יחד?** – הוא רשימה קצרה של הרב המתבוננת בפסוק יסוד בפרשתנו – **"הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב"** ובמגמת **המעבר מהבדלה מתגוננת** מאומות העולם, **להמתקה וההשפעה על האנושות כולה**.

בשיעור הרביעי – **"הצור אגם מים"** – תוכלו לקרוא דברים שכתב הרב **לזכר האמן החסידי יעקב אגם ע"ה**, שהיה בקשר חם ורב־שנים עם הרב ונפטר השבוע בשיבה טובה. **שיעור עם תובנות חשובות באמנות**, בפנים וגם בהערות.

שמו לב למדור **הניגון החסידי**, בו מופיע השבוע ניגון מספר 698 – ניגון נפלא שהולחן לפני כשבועיים בבית הרפואה **לרגל שנתיים לניתוח ההשתלה**.

ומסיימים **בבשורה טובה**. בע"ה ביום שלישי השבוע תתקיים **התוועדות רבתי** לכבוד הילולת בעל **'אור החיים'** הקדוש **בישיבת חומש**. פרטים מלאים בגב הגליון. רוצים להיות מעודכנים בכל מה שקרה ויקרה? הכנסו לאתר הקהילתי שלנו בכתובת derechaim.info

שבת שלום ומבורך,

המערכת

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

להכריע באמונה

ה'בלתי אפשרי', לבחור את הרצוי לנו ולממש אותו; ענוה, במובן של צניעות, בקורת עצמית ופתיחות לבקורת ורעיונות מהחוץ (כשגם כאן צריך לצאת מהמסגרת הקיימת, מההתאהבות בהצלחות וההגנה על דפוסי-החשיבה הקיימים, ולאהוב בקורת, שינוי ותיקון). לכל אלה צריך להגיע מתוך נכונות להסתכנות אישית – מסירות

נפש בפועל, וגם נכונות לספוג לעג ובזיונות.

כל הדברים הללו טובים וחשובים, אבל האמת חייבת להאמר שעדיין "העיקר חסר מן הספר": הכתר של כל השינויים הנדרשים לנו הוא כתר האמונה. רק מתוך האמונה בה', בתורתו ובעמו הנבחר יש כח פנימי לחולל את כל השינויים הללו ושכל-טוב לעשות זאת בצורה נכונה ומדויקת. ראשית, האמונה הזו, שמתבטאת כאמונה בצדקת הדרך, נותנת תוקף לרצון. אצל יהודי רצון-החיים תלוי בבהירות שהוא עושה את הדבר הנכון והטוב – שהוא מקדש שם שמים ומיטיב לעולם כולו. האמונה בה' הטוב, בורא העולם ומנהיגו, הכל-יכול והבלתי-מוגבל, משחררת את המחשבה ליזמות יצירתיות ונותנת בנפש כח להכריע ולחולל שינויים במציאות. האמונה בה', ההכרה בכך ש"הוא הנותן לך כח לעשות חיל" וההודיה על ניסיו הגלויים בכל מלחמות ישראל, הופכות את האדם ענו באמת – ענו כלפי שמיא, ומתוך כך גם צנוע, בקורתי כלפי עצמו וקשוב לבקורת ורעיונות טובים מזולתו.

האמונה היא המנוע הפנימי של כל השינויים, אבל אסור לה להשאיר מאחורי הקלעים – צריכים לדבר אמונה בריש גלי, "האמנתי כי אדבר", לחולל את השינוי באמת 'מלמעלה', מכח האמונה, שהוא הכח הגבוה ביותר בנפש. הצבור נעשה מאמין יותר ויותר, השינוי בא יבוא, וככל שניטיב לבטא את האמונה הוא יתחולל טוב יותר ומהר יותר.

מלחמת שמחת תורה (והמשכיה בסוריה, לבנון ואיראן) חוללה שינויים בציבור בישראל בכלל ובצבא בפרט. שינויים קורים לעתים מעצמם, בטבעיות, ובזמני קושי ומלחמה גם בצורה של אי-ברירה, בדיעבד. אמנם, עדיף לשים לב למה שקורה ולחולל את השינוי באופן מודע, יזום ומכוון, לכתחילה. כך לימד הרבי המהר"ש מליובאוויטש: ה'עולם' אומר שאם אי אפשר לעבור מלמטה צריך לעבור מלמעלה, ואני אומר 'לכתחילה אריבער!' (לכתחילה מלמעלה). כלומר, העולם מעדיף לצעוד בתלם, עד שיש הכרח לחולל שינוי תודעתי-משמעותי, אבל באמת צריכה לקפוץ לשינוי לכתחילה, ברצון ובמרץ. אחד מהקוראים לשינוי העצמי המודע, במיוחד במסגרות הבטחוניות, הוא ראש-המוסד הנכנס – גבור ישראל, האלוף במילואים רומן גופמן, שעבר בעצמו תהליך שינוי אישי. בהצעתו ארבעה דגשים עיקריים, שכולם קשורים למעבר מהזרימה הדיעבדית עם הכרחי-המציאות לפעילות לכתחילה: רצון להלחם באויב ולנצח (ולא רק מלחמה 'אם צריך'), הנדרש גם כדי לגבור על רצונם העקש של אויבינו; יזמה, העוברת מתגובה-למציאות לחשיבה יצירתית, תחבולנית ומפתיעה (ויוצרת תנועה מתמדת, שמקשה על האויב להפגיע בעצמו); הכרעה, לא רק בשדה-הקרב, אלא בתפיסה שאפשר לשנות את המציאות מהיסוד – לא להתנהל במסגרת ה'אפשרי' אלא לשאוף לממש את

השיעור מוקדש לזכות: החיל בצבאות ה'
יוסף יצחק ש" צפורה הנדן לרגל יום הולדתו - ח' תמוז.
שיגדל להיות חסיד יר"ש ולמדן

שיעור

אמונה עם רצון, יזמה, הכרעה וענוה

תיקון צבא ישראל

קיצור מהלך השיעור

לצד **הצפיה שלנו לדילוג** לחיים מלאים על פי תורה – מעבר ל'**מדינה חדשה**' – אי אפשר להתעלם מ**שינויים מבורכים** שעוברים על המדינה הקיימת. הצבור נעשה **מאמין יותר**, לקולות שנחשבו בעבר ל'שוליים הקיצוניים' יש **פתחון-פה** משמעותי בכנסת ובממשלה, וחלק מתפקידי המפתח מאוישים בידי דמויות שקשורות יותר ל**זהות היהודית**, אמונה ותורה. אחת הדמויות הללו היא האלוף **רומן גופמן**, שהחל לכהן כראש המוסד, והוא מבטא גם במסלול חייו האישי את ההתקרבות לזהות היהודית. במסגרת ה**רצאה** שנשא לפני כמה חדשים הוא התייחס ל**שינויים ערכיים** הנצרכים לדעתו בתפיסה הצבאית – שינויים שחלקם כבר מתחוללים, וצריכים לתת עליהם את הדעת ולחזק אותם – **רצון, יזמה, הכרעה וענוה** (והכל מתוך נכונות להסתכנות אישית). בשיעור שלפנינו יש **ניתוח פנימי** של הדברים שלו, תוך תוספת **נופך תורני**, ועיון במבנה ה**פנימי הקבלי** שלהם (שמסייע גם להבנה ולהפנמה שלהם), לצד הצבעה על **כשל מרכזי** – האמונה לא מוזכרת כאן בריש גלי. הוספת רכיב האמונה, שהיא **יסוד הכל**, נותנת **משמעות שונה ועמוקה** לכל אחד מהערכים החשובים שהוא מצביע עליהם. שיעור זה הוא דוגמה יפהפיה ל**יחס הנכון לשינויים** החיוביים במערכת הקיימת – הצבעה על **הטוב והיפה**, תוך החדרת '**נשמה ל'גוף'**', לצד הבעה ברורה של **הבקורת הנצרכת**, הכל מתוך **עין טובה** ואיחולי הצלחה לבניים (ואל תפספסו את ההערה העמוקה, שמפענחת את דברי ה**ראי"ה קוק** לאור מושגי הקבלה).

"משנים את עצמנו"

יהודית – ועד גיל בר-מצוה כלל לא ידע שהוא יהודי – עלה לארץ ועבר תהליך מפעים של התחברות לזהות היהודית, מתוך רצון מודע

לאחרונה נכנס לתפקיד ראש המוסד האלוף במילואים רומן גופמן. גופמן גדל בברית-המועצות לשעבר, על מצע מנותק מזהות

כדי להלחם צריכים כח רצון חזק – חזק יותר מכח הרצון של האויב – רצון להלחם, להרוג את האויב ולנצח אותו (ולא רק תחושת כוח). הוא מביא את דברי הראי"ה קוק זצ"ל 'הידיעה מביאה לרצון והרצון מביא ליכולת'¹. הרצון להלחם (בתנועת־נפש אקטיבית) מונע את השקיעה בשגרה (הפסיבית), מחולל הכרה באיומים ומכניס את תחושת הדחיפות לטיפול בהם.

יזמה נובעת מהמעבר ממלחמת איך־ברירה למלחמה רצונית ויזומה (ובסגנון תורני, מעבר מהחוויה של "הכל צפוי" לחוויה של "הרשות נתונה"). במלים שלנו, צריכים להשתחרר מהתפיסה – שבקרנו פעמים רבות² – של צבא הגנה לישראל ולעבור לצבא התקפה לישראל (עד לצבא הכרעה לישראל, כדלקמן). היזמה כוללת את ממד ההפתעה – הפתעת האויב גם כש'לא חייבים' לפגוע בו – ואת התחבולות ("כִּי בְּתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מִלְחָמָה"³), מדיניות מתוך יזמה. הדרך היחידה שלא להיות מופתעים בידי האויב היא לשמור כל הזמן על היזמה, להפתיע ולנוע. לתחום היזמה הוא קושר גם את היכולת לכרות בריתות – לא רק לזהות את האויבים, אלא גם לבחור את הידידים – ולהשאר מחויב להן. ענין עיקרי מאד – כפי שניתן ללמוד כבר מהנהגת יהושע ועם ישראל עם הגבעונים, למרות שכרתו עמנו ברית ברמאות⁴ – שלצערנו, ולגודל חילול השם שיש בדבר, לא מיושם מספיק, כפי שניתן היה לראות ביחס למשת"פים סביב הסכמי אוסלו וביחס

להכיר ולהעמיק את שרשיה בתורה ובאמונה. קודם כל, נאחל לו הצלחה רבה בתפקידו החדש והחשוב – שיזכה לקיים את דברי דוד המלך "אֶרְדֹּף אוֹיְבֵי וְאֶשְׁיֵגֶם וְלֹא אָשׁוּב עַד כְּלוֹתִם"⁵. כמי שאמון על שינוי עצמי, בתהליך האישי שלו, נשא גופמן לאחרונה הרצאה תחת הכותרת "המלחמה הגדולה, אנחנו משנים את עצמנו"⁶. ההרצאה – בה ניכר החיבור שלו לזהות היהודית, ל"נצח ישראל"⁷, להדרכות התורה וגם להיסטוריה הרחוקה והקרובה של עם ישראל

– מתארת את השינוי שעובר על הצבא ועל החברה הישראלית בכלל מאז פרוץ מלחמת שמחת תורה, ומדגישה את הצורך בתיקון החלומות שלנו, בשינוי יזום ומודע שצריך להמשיך לחולל. השינוי החל להתחולל מתוך איך־ברירה, אבל צריכים להפוך אותו למשהו שאנחנו מחוללים בבחירתנו. בלשון החסידות, צריכים לעבור משינוי בדיעבד לשינוי באופן של "לכתחילה אריבער"⁸. נקודת הרצון והבחירה נוגעת גם לחלקים רחבים מהשינוי הנדרש עצמו, כפי שנראה.

רצון, יזמה, הכרעה וענוה

הוא מתייחס לארבעה מוקדים של שינוי – רצון, יזמה, הכרעה וענוה – שנחזור עליהם בקיצור (ונוסיף להם 'נגיעות' תורניות):

- נערך ע"י איתאל גלעדי. כ"ה סיון תשפ"ו – כפ"ח.
- א תהלים יח, לח. וראה **מלכות ישראל** ח"ג מאמר "ארדוף אויבי ואשיגם".
- ב הרצאה בכנס השנתי למורשת וינגייט, ט' באדר תשפ"ו. פורסם בגליון 'השילוח' 45.
- ג שמואל'א טו, כט.
- ד ראה אג"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ח"א אגרת שם; לקו"ש ח"א וארא סי"א. ועוד.

ה ע"פ אורות הקדש ח"ג אות נח: "הידיעה הברורה מחוללת את הרצון, כשהיא עומדת על הבסיס הטוב. חמדת הטוב כל שהיא מתבררת יותר כך היא מתחזקת, כל מה שמתברר יותר שהטוב הוא טוב באמת כן הרצון מתגבר. גבורת הרצון מחוללת את היכולת" (ועיי"ש בהמשך הדברים, וגם באות הקודמת).

ו אבות פ"ג מט"ו.

ז ראה לדוגמה שיעורי ד' אדר תש"נ ו"א טבת תשס"ח.

ח משלי כד, ו.

ט יהושע ט, ג.

כדי להלחם

צריכים כח רצון
חזק – חזק יותר
מכח הרצון של
האויב – רצון
להלחם, להרוג
את האויב ולנצח
אותו

בלשון הקדש, בקרת היא מלשון בקר – "הבקר אור", ומי שאטום לבקורת נשאר בחשך

ללמוד, להשתנות ולהתקדם תמיד. מי ששוקע בגאווה, מלא סיפוק מהצלחותיו ומתאהב בתוכניותיו מסתכן – כמעט בודאות – בשגיאות רבות ומופתע כל פעם מחדש ממה שלא הצליח לצפות. לעומתו,

מפקד טוב קשוב לבקורת, בוחן את עצמו שוב ושוב ומרוצה גם מהכשלונות, מהם הוא מפיק לקחים. בלשון חז"ל, על כך נאמר "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם"^{יג}. בלשון הקדש, בקרת היא מלשון בקר^{יד} – "הבקר אור"^{טו}, ומי שאטום לבקורת נשאר בחשך, "הַחֹשֶׁךְ עֵינָיו פָּרָאשׁוּ וְהַפֶּסֶל פָּחַשְׁף הוֹלֵךְ"^{טז}. הוא מציין שהענוה כוללת את ההכרה בכך שרעיונות טובים רבים יכולים להגיע מחוץ למערכת הצבאית, וצריכים להיות קשובים להם.

אחרי ארבעת מוקדי השינוי הללו – שיש בהם השלמה-הדדית, והם בנויים קומה על גבי קומה – הוא מסיים את הדברים בחשיבות הנכונות להסתכנות אישית (דבר שהוא עצמו מצטיין בו, כשיצא עם נשקו האישי להלחם בשמחת תורה האחרון ואף נפצע בקרב), הן בפועל והן בעמידה מול לחץ חברתי, בקורת ולעג. בלשון החסידות, ההסתכנות בפועל היא פשוט מסירות-נפש – התכונה היהודית העצמית הטבועה בכל נשמה^{יז}. בתולדות החסידות, הרבי הריי"צ הוא הדמות המובהקת של מסירות הנפש מול איומים גשמיים ורוחניים, בכל תולדות חייו. הוא ציין לשבח באופן מיוחד את אנשי המחותרות הלוחמות בארץ ישראל, בעלי מסירות-הנפש במלחמה ואף בעליה לגרדום^{יח},

לצד"ל סביב הנסיגה מלבנון. הענין העיקרי הזה נוגע, כמו שאמרנו כמה פעמים, גם ליחס למלחמה הנוכחית מול איראן: עלינו להגדיר כבעלי-ברית את האיראנים הטובים (אלו הרוצים להפטר מעולו של

המשטר הרצחני ואינם שותפים לשנאת ישראל האנטישמית, וקל וחומר חסידי אומות העולם שיש ביניהם, כידוע לנו באופן אישי) ולהלחם כדי לשחרר אותם. אל לנו להסתפק באינטרסים אישיים של הגנה-עצמית (ולהזניח את ידידינו עם מימוש האינטרסים הללו) – אנחנו צריכים לממש את תפקידנו בעשית טוב לעולם כולו (וכך נזכה לקדש שם שמים, וגם התדמית של ישראל ויכולת ההשפעה הדיפלומטית שלה ישתנו ויגדלו לאין-ערוך).

ההכרעה – מעבר לנצחון המוחלט, שצריך להגדיר אותו באופן נכון – היא שינוי מן היסוד של המצב הקיים. הכרעה היא שחרור מדפוס מחשבה שהמצב בלתי-ניתן-לשינוי ומעבר לתפיסה שאין משהו בלתי-אפשרי, ובניסוח היפהפה של גופמן – 'ההבדל היחיד בין הבלתי-אפשרי לאפשרי הוא שהאפשרי היה והבלתי-אפשרי יהיה'. ההגדרה הזו תואמת את מה שאמרנו כבר לפני שנים רבות^{יט}, שבזמננו הגדר ההלכתי של "יד ישראל תקיפה"^כ תלוי ברצוננו שלנו – ואם רק נכריע כך, נגיע למצב הזה (עם כל השלכותיו ההלכתיות). בסגנון נוסף, הרבה מהבעיות שלנו הן בעיות ב'גברא' ולא ב'חפצא', והפתרון שלהן תלוי במה שגופמן מגדיר שינוי תרבותי.

הענוה – אותה הוא תופס במובן של צניעות ובקורת-עצמית – הכרחית בשביל

י ראה מדורי 'מענות ותשובות' בגליון שלח תשפ"ה ובגליון זה. וראה שיעור כ"ו סיון (נדפס בגליון קרח) תשפ"ה. ובכ"מ.

יא ראה באורך **תיקון המדינה** פ"ט.

יב כתובות כו, ב; בבא קמא צו, ב. ובכ"מ.

יג גיטין מג, א.

יד ספר השרשים לרד"ק שרש 'בקר'.

טו בראשית מד, ג.

טז קהלת ב, יד.

יז ראה תניא פ"ח.

יח וראה שיחת יום ב' דר"ה תש"ח ס"ב ליל שש"פ תש"ח (והר"ל גרונר מסר שהדברים נאמרו בפרט ביחס למחותרות).

לא נימנע גם מבקורת תוכנית וקריאת-כיוון לשיפור הנוסף שנדרש בשביל לחולל את השינוי האמתי הדרוש לנו

ומסופר שאף אמר שאם היה בארץ ישראל היה מצטרף אליהם. הרבי הרי"צ הדגיש במיוחד^ט – במאבקים המסוכנים ברוסיה וגם במאבקים ה'נוחים' יותר באמריקה – שאחד הנסיונות הגדולים ביותר הוא עמידה בפני לעג חיצוני, קיום של ההוראה הראשונה בשו"ע "ואל יבוש מפני המלעיגים"^כ, מתוך עזות נפש, "הוי עז כנמר"^{כא} (בכח של "ישראל עזין שבאומות"^{כב}).

אמונה בצדקת הדרך

הדברים הנכוחים שלו – שאנו מאחלים לו שיזכה ליישם אותם בתפקידו – מזמינים העמקה נוספת. מעבר לנקודות-ההשראה היהודיות שכבר ציינו, מהלך של ארבע נקודות 'עושה חשק' למצוא את המבנה הפנימי-הקבלי שמקביל לו, כדרכנו. אך עוד קודם, לא נימנע גם מבקורת תוכנית וקריאת-כיוון לשיפור הנוסף שנדרש בשביל לחולל את השינוי האמתי הדרוש לנו – השינוי שהוא מייחל אליו – מתוך תקווה, על יסוד השינויים שהוא עבר עד כה והפתיחות שלו לבקורת ורעיונות טובים גם מחוץ למערכת הצבאית (כנ"ל), שהדברים יפלו על אוזניים קשובות.

הנקודה העיקרית החסרה בשביל להשלים את המהלך – זו שצריכה לעמוד בראש כל הדברים – היא האמונה. הכח הגבוה ביותר בנפש – הראש העליון של הכתר, "רישא דלא ידע ולא אתידע", בלשון הקבלה והחסידות – הוא האמונה^{כג}. המעבר ממצאות נתונה

ודיעבדית, משינויים של איך-ברירה, לדרך של "לכתחילה אריבער" – "לכתחילה מלמעלה", לכתחילה מעל תכתיבי המציאות הנתונה (ולא רק כשאין ברירה) – חייב להגיע מהמקום הכי גבוה, הכי מלמעלה, מהאמונה.

נקודת האמונה בנפש היא גם השרש של מסירות הנפש היהודית הטבעית, המוזכרת בסיום הדברים, אבל צריך לבטא זאת באופן ברור ומודע. הרבי מליובאוויטש אמר לנו באופן אישי שצריכים לפעול "בריש גלי". "בריש גלי" הוא התרגום של "[ובני ישראל יוצאים] ביד רמה"^{כד}, הרומז גם לכח האמונה בנפש, שהוא הראש העליון והגלוי של הכתר (לעומת הראש השני של הכתר, כח התענוג, שמלוכש-מכוסה בראש השלישי, כח הרצון)^{כה}. ועוד, כמו שהסברנו הרבה פעמים^{כז}, "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" פותח את פרשת בשלח, המסיימת ב"ויהי ידיו אמונה"^{כח} והסימן של בעלי המסורה למספר פסוקיה הוא **יד אמונה** (היד המתרוממת, בתפלה, מעל לראש המודע של הנפש שלש קומות, כנגד שלשת הראשים של הכתר, הלא-מודע, מרצון לתענוג לאמונה, כנ"ל). צריך לדבר בריש גלי על אמונת ישראל – האמונה בה, האמונה בבחירת ישראל, בכח ובשליחות שלנו, והאמונה בתורה. אמונה כזו מאפשרת גם לפעול 'מלמעלה', באופן של "יגבה לבו בדרכי הוי"^{כח}.

לעניינו, במושגי ההרצאה הזו, אפשר לתרגם את האמונה שלנו גם למלים 'צבאיות' – 'מקצועיות' יותר, שגופמן ודאי ישמח להזדהות אתן – אמונה בצדקת הדרך. באמת, האמונה בצדקת הדרך אפשרית רק מתוך האמונה בה' – בלי האמונה בה' **עמלק** בא

כד שמות יד, ח.

כה אמונה ומודעות מאמר "כח האמונה" פ"ב (עמ' צ); שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"ב עמ' קה וקט.

כו ראה לדוגמה **לב לדעת** מאמר "אמונה ובטחון" פ"ח (עמ' צד ואילך) ובשיעור י"א שבט תש"פ.

כז שמות יז, ב.

כח דברי הימים ב יז, ו.

יט ראה ד"ה "אין הקב"ה בא בטרונא" תרפ"ה, אג"ק מוהרי"צ אגרות תתנעז וד'תקלט.

כ הגהת הרמ"א על שו"ע או"ח א, א.

כא אבות פ"ה מ"כ.

כב ביצה כה, ב.

כג ראה אוה"ת על סידור התפלה ד"ה "ברוך שאמר".

דבר העומד בפני הרצון", אבל מדובר דווקא ברצון הנובע מתוך האמונה. לקמן נידון עוד אודות היחס בין "רצון עליון", רצון עצמי של הנשמה, שלמעלה מטעם ודעת, ו"רצון תחתון", שנובע מההכרה השכלית. אך גם כאשר מדובר ברצון במובנו האמתי, הרצון העליון, את התוקף שלו הוא מקבל מהאמונה (שמובנה גם תוקף, כמו בפסוק "אמונה אמן"^{לד}, אמונה חזקה ותיקפה). בדרך כלל המניע של הרצון הוא התענוג הפנימי שמתלבש בו – אנו רוצים את מה שגורם לנו

תענוג. אבל יש ברצון תוקף חזק יותר מהתענוג – ולכן, האדם יכול לרצות גם דברים שפוגעים בתענוג שלו, עד למסירות נפש המתגברת על תענוג־החיים^{לה} – ואת התוקף הזה מקבל הרצון מהאמונה שלמעלה מהתענוג^{לו}.

גם במובן הפשוט, אי אפשר לצפות לכח רצון חזק יותר מכח הרצון של האויב, תוך התעלמות מעובדה מוצקה – אנחנו נמצאים במלחמת־דת, בה רצונו של האויב נובע מהאמונה השקרית שלו, ובכל בית בעזה מובלט שהיעד הוא ירושלים והמסגד הטמא שבהר הבית. לכן, כח רצון חזק יותר יכול לנבוע רק מהאמונה של עם ישראל באלק־אמת ומהחזון של בנין בית ה' אליו תנהר האנושות כולה.

כמובן, להכרה בכך שמדובר במלחמת דת מתלווה גם מציאותיות פשוטה, שיודעת שאין כאן מקום לדמיונות על פשרות והסכמים – המנטליות של האויב לא מאפשרת זאת. היום החינוך הצבאי כולל את ההנחה שאת הסכסוך פותרת הדיפלומטיה, שהיא המשכה של המלחמה – או, מדויק יותר, שהמלחמה היא עוד אמצעי דיפלומטי בדרך להסכם... –

^{לד} ישעיה כה, א.

^{לה} ראה שער היחוד פכ"ג ובלקו"ב שם.

^{לו} וראה באריכות גם המשך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו סו"פ לך לך ושיעורים בסוד ה' ח"א עמ' נט.

ומטיל ספק^{כט} האם אנו צודקים או לא (מתוך הספק שלנו "היש הוי' בקרבנו אם אין"^{לז}), כפי שרואים היום בשמאל. אמונה בה', בבחירתו בנו ובצדקת הדרך בה הוא מנחה אותנו, היא בעצם אמונה בטוב שלנו – "היטיבה הוי' לטובים ולישירים בלבותם... שלום על ישראל"^{לא}. בלי האמונה בה', המשתקפת באמונה בצדקת הדרך, אין תוקף אמתי להלחם, וכל השינויים המדוברים לא יכולים להתחולל באופן הראוי באמת.

את דבריו חתם גופמן שאת השינוי האמתי

יעשה דווקא הדור הצעיר, הדור הבא שמסירות־נפשו התגלתה במלחמה הנוכחית, ואנו נחזק את הדברים: ברוך ה', הדור הבא הוא דור שהאמונה שלו חזקה יותר, הקשר שלו למסורת ישראל ולתורת ישראל גלוי יותר וטבעי יותר, בלי להסתבך ולהתנצל, דור יותר מסורתי־יחידרי

("כל חדא וחדא לפום שיעורא דיליה"^{לב}), ולכן באמת הוא זה שיחולל את השינוי! כמובן, ככל שמבינים שזהו שרש השינוי – אפשר לעודד את השינוי ולזרז אותו בחיזוק האמונה והחיים על פיה בכל עם ישראל.

שינוי מכח האמונה

להצבת האמונה בראש המבנה באופן גלוי יש השלכות עמוקות על כל אחד ממוקדי השינוי שהוזכרו – הרצון, היזמה, ההכרעה והענוה (כאשר בלעדיה ההגדרות הללו יכולות להתאים לכל חיל בכל צבא, ולאו דווקא לחיל יהודי בצבאות ה'):

על הרצון נאמר^{לג} "אין תקיף כרצון" ו"אין

כט הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות קיח.

^ל שמות יז, ז.

^{לא} תהלים קכה, ד"ה.

^{לב} ע"פ זהר ח"א קג, ב.

^{לג} ראה קונטרס "כללי החינוך וההדרכה" פט"ז. זהר ח"ב קסב, ב.

הארץ, ואנחנו מציינים טעמים גבוהים עוד יותר^{מג} – אם יהודי לא מרגיש אמונה בצדקת-דרכו גם רצון החיים שלו נחלש).

גם היזמה וההכרעה נובעות מהאמונה. יזמה אקטיבית היא פרי של בטחון פעיל, הנובע בנפש מתוך האמונה בה, "צור ישראל". יזמות-מזימות טובות, חדשות ויצירתיות, מבריקות במודע מתוך האמונה שמעל השכל – האמונה שמאפשרת לפרוץ את הגבולות ולהפוך את הבלתי-אפשרי לאפשרי. בלי האמונה תתכן יזמה 'מלמטה', מתוך גבולות המציאות, אבל יזמה 'מלמעלה', "לכתחילה אריבער", תבוא רק מתוך האמונה (כנ"ל). האמונה נושאת ההפכים גם מאפשרת לחיות עם הפרדוקס של "הכל צפוי והרשות נתונה". בלשונו של רבי נחמן, "אם אתה מאמין שאפשר לקלקל תאמין שאפשר לתקן"^{מד} (לא רק אי-ישם בעתיד, אלא לתקן כאן ועכשיו!), והאמונה הזו סוללת דרכים לתיקון ונותנת כח להכריע ולחולל את השינוי במציאות^{מה}. מכח האמונה בבלתי-משתנה היחיד, "אני הוי' לא שנית"^{מו}, מקבלים כח לחולל את כל השינויים. בערך הענוה, אולי באופן הכי בולט, מורגש החסרון של האמונה: ענוה אמתית מתחילה, קודם כל, בענוה מול ה', הנדרשת כל כך לאיש-חיל – "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ פָּחִי וְעֲצָם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה. וְזָכַרְתָּ אֶת הוֹי' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנִּיחָן לָךְ פֶּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה"^{מז}. הענוה הזו מתחילה מתוך ההכרה – שהיא 'סוד גלוי' – שבכל מלחמות ישראל, ממלחמת השחרור ועד למלחמת איראן האחרונה, זכינו לנסיים של הקב"ה. אחרי כמעט אלפים שנה של הסתר הפנים בגלות המרה מרגישים במוחש שה' 'שינה

והנחה זו משבשת את דעתם של אנשי הצבא. צריכים לזכור שבכניסה לארץ לא התנהל מו"מ עם הכנענים – אלא רק ניתנו האפשרויות של "הרוצה להשלים ישלים [לפי ההגדרות השלום-הכנוע של התורה, תוך ויתור על כל זכות לאומית ובתנאי מס ועבדות^{לז}], הרוצה לברוח יברח, והרוצה לעשות מלחמה יעשה מלחמה"^{לח}. רק אחרי נצחון מוחלט, תוך שבירת האמונה של האויב והודאה שלו בהפסד, ניתן 'למסגר' את ההפסד הזה בתנאים שיעוגנו בהסכם.

אפילו הרצון הפשוט להלחם, המשפיע על כל אופיה של הלחימה – רצון המתבטא, בלשונו של גופמן, בכך שהחיל רוצה להרוג את האויב, ולא רק עושה זאת 'אם צריך' – צריך לנבוע אצל יהודי מהאמונה. האמת של "הבא להרוג השכם להורגו"^{לט} לא מספיקה בשביל יהודי – זו אמת של "דרך ארץ קדמה לתורה"^מ, התואמת את חוקי הג'ונגל (ונוכח גם במלחמות בין האומות^{מא}, בלי ההעדפה העצמית של חיי ישראל).

את הרצון של יהודי מכוונת האמונה בצדקת הדרך, רצון פנימי לקידוש ה' (וזהירות מחילול השם)^{מב} – שמירת חייו שלו אינה הרצון העליון שלו, שהרי במדת הצורך, הוא מוכן למות על קידוש ה' (זו גם הסבה שאי אפשר להסתפק בטעם החשוב של פיקוח-נפש בנוגע לשלמות

אצל יהודי שמירת חייו שלו אינה רצונו העליון, שהרי במדת הצורך, הוא מוכן למות על קידוש ה'

לז ראה רמב"ם הלכות מלכים ומלחמות פ"ו ה"א-ה"ב. לח ירושלמי שביעית פ"ו ה"א.

לט סנהדרין עב, א (וראה בשיעור י"ח ניסן תשע"ט על החשיבות של הציטוט הנכון, "הבא להורגך", בניגוד לשיבוש המכונה 'הקס' להורגך', שמכוון לתגובה רק אחרי שיש נסיון להרוג בפועל, ר"ל, מתוך הערך הטמא של 'טוהר הנשק').

מ ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

מא וראה באריכות בספר תורת המלך ח"א.

מב ראה גם שיעור ליל שבת תצוה-זכור – נדפס בגליון צו – השתא.

מג מלכות ישראל ח"ג מאמר "מצוות מסירות הנפש"; חוברת "ברוך הגבר".

מד לקומ"ת קיב.

מה ראה גם תיקון המדינה פ"ג.

מו מלאכי ג, ו.

מז דברים ח, י"ח.

קוק איננה מח הדעת אלא שרש עליון של דעת שנמצא בתוך הכתר^א.

כשם שחפשנו קודם כל את הרצון העליון, כך גם את היזמה, ההכרעה והענוה נשייך קודם כל לשרש שלהן במוחין (גם אם ההופעה ה'טבעית' יותר שלהם היא בספירות נמוכות יותר): היזמה בשרש העליון – במובן של מחשבה-מזימה – שייכת למח החכמה (מוחין דאבא), הברק המבריק על השכל^{בא} במחשבה חדשה ולא שגרתית. בעוד מח הבינה (מוחין דאמא) עוסק בשגרה, בניהול הכי טוב של התנאים הקיימים, מח החכמה פותח פתח ליזמות חדשות^{בב}. מהחכמה באה יזמה נועזת וחדשנית, "החכמה תעז לחכם"^{בג}, ודווקא מי שיש לו עזות ונכונות

נ וביתר פירוט, למתמצאים במושגי הקבלה: עצם הרצון שייך לגלגלתא דאריך (בתוכו מתלבש חסד דעתיק, מתאים לכך שהרצון מופיע אחר כך שוב בחסד, כרצון תחתון, כדלקמן). בין גלגלתא דאריך למוחא סתימאה – המקור העליון של היזמה, כדלקמן בפנים (שבתוכו מתלבשת גבורה דעתיק, מתאים להופעה של היזמה שוב בגבורה, כדלקמן) – יש את האוירא (שאף נחשב לחלק מהגלגלתא, והוא למעלה מקרומא דאוירא, שנחשב כבר לחלק ממו"ס, ובו מתלבשת תפארת דעתיק), בתוכו מאירה דעת דרדל"א. אפשר לומר שהידיעה של האוירא – ה'אויר' לנשימה' של הרצון – מאשרת, מכוונת, מניעה ומחזקת את הרצון. את הדעת הזו קושר הרב קוק (בדברים שצוטטו לעיל הערה ה) למושג טוב, משום שהדעת בכלל שייכת לסוד הטוב (השם של הדעת הוא שם הטוב, שם אהוה, ועל הדעת נאמר "גם בלא דעת נפש לא טוב"). במושגים הללו – המושגים של ז' תיקונים לגלגלתא – היכולת שמזכיר הרב קוק בדבריו (תוצאת הרצון), ממנה נובעת ההכרעה במושגים של גופמן (הכרעה מתוך הכרה שיש יכולת לשנות כל מצב נתון), שייכת למצאח דאריך בו מתלבשת יסוד עתיק יומין, ה"שליח" שמוציא מהכח אל הפועל (ראה ביאור ז' אדה"א על אד"ז רפח, ב). היסוד נקרא "כל" (ראה זהר ח"ב קטז, א) והוא שרש היכולת. במושגים אלו, הענוה כאן שייכת לחושמא, בו מתלבשת המלכות דעתיק, ומסירות הנפש חוזרת לרדל"א, ודוק היטב בכל זה.

נא תניא אגה"ק טו.

נב למוחין דאמא שייכים תפילין דרש"י ולמוחין דאבא תפילין דר"ת (ע"ח שעה"כ ענין התפילין דרוש ו). לכן אנו מדגישים שדווקא בשביל החיים בארץ ישראל (ועל דרך זה "מאך דא ארץ ישראל" גם בחו"ל, לקראת ביאת המשיח) יש להדר ולהניח תפילין דרבינו תם, שנותנים את המוחין השייכים לארץ – את היזמה הדרושה ואת העז לממש אותה (כבסמוך בפנים).

נג קהלת ז, טי.

כיוון' ומגלה לנו פנים אחרות – רואים ש"הוי' אתנו [וממילא: 'אל תיראם']"^{מח}, הוא נותן לנו כח לעשות חיל וכשנאחזנו פועלים ויוזמים הוא עושה לנו נסים גלויים. האמונה בה' הנותן לנו כח, ההכרה בניסיו וההודיה עליהם בכל פה, הן הבסיס הנכון לצניעות ולענוה גם בפן המקצועי שלהן, לכך שהאדם לא יפול לגאווה וזחיחות מתוך ההצלחות ויהיה פתוח תמיד לבקורת עצמית ובקורת מן החוץ.

המבנה הפנימי

כשרוצים להתבונן במבנה הפנימי כאן – וכך לאשש ולהפנים את החוויה שהדברים נכונים ומכוונים – אפשר לראות שהוא 'מכסה' את כל כוחות הנפש, כשהוא חוזר שוב ושוב מלמעלה למטה. ובקיצור:

כמו שהארכנו, ראשית כל המבנה, היא האמונה, הראש העליון של הכתר – השרש של הכל שמחלחל ומשפיע על הכל. האמונה הזו מתחברת גם למסירות הנפש, בגשמיית (בנכונות להסתכנות אישית) וברוחניות (בעמידה בנסיונות, כולל הנסיון של "אל יבוש מפני המלעיגים").

כמו שכבר הוזכר, כשמדברים על הרצון צריך להבחין בין "רצון עליון" ל"רצון תחתון"^{מט}.

תוקף הרצון, שמקבל מהאמונה, הוא תכונה של הרצון העליון (השייך עדיין לכתה, לראש השלישי שבו). לעומת זאת, רצון תחתון – הנובע מטעם ודעת, מהתבוננות והכרה שמעצבות ומכוונות את הרצון – תקיף הרבה פחות. לכאורה, הרצון עליו מדובר כאן הוא רצון תחתון – רצון שבא מהידיעה ויוצר יכולת, כדברי הרב קוק. אבל, ברור שעומק הרצון הדרוש – שאליו מכוון גם גופמן, ואותו מכנה הרב קוק "גבורת הרצון" – הוא רצון עליון, עצמי ותקיף. לכן נאמר שההופעה הראשונה של הרצון כאן היא ברצון עליון (ונסביר שגם הידיעה המוזכרת בדברי הרב

מח במדבר יד, ט.

מט לקו"ת שה"ש ז, ג.

— והיא כוללת גם את התפארת המגוונת^{סג} (בה גם מאירה הארת החכמה, בסוד "מה שמו [בחכמה] ומה שם בנו [בתפארת]"^{סד}). ההכרעה שייכת לספירת הנצח, הכרעת המאזניים המנצחת, וענוה לספירת ההוד, המודה בהכנעה בחולשותיה (והרי "בינה" [מקור הענוה, כנ"ל] עד הוד אתפשטת"^{סה}), ושוב חוזרות ההכרעה והענוה ביסוד (המשקף את הכרעת הדעת ויש בו את היכולת לפעול ולממש^{סו}) ובמלכות (שפנימיותה שפלות), בסוד "איהו בנצח ואיהי בהוד"^{סז}. ולסיכום:

כתר	
אמונה (מסירות נפש)	
רצון	
חכמה	בינה
יזמה	ענוה
דעת	
הכרעה	
חסד	גבורה
רצון	יזמה
תפארת	
יזמה	
נצח	הוד
הכרעה	ענוה
יסוד	
הכרעה	
מלכות	
ענוה	

סג כמו שבשרש המוחא דאריך, בו מתלבשת הגבורה דעתיק, כולל גם את הקרומא, בו מתלבשת התפארת דעתיק (כנ"ל הערה נא), וד"ל.

סד משל"ל, ד.

סה ע"פ הקדמת תקו"ז, א. ראה ע"ח שער הכללים פ"ד; ע"ח שכ"ט פ"ח.

סו ודוק לעיל הערה נא בשרש היכולת ביסוד דעתיק.

סז ע"פ תקו"ז תקון יג (כח, ביכט, א). וראה ע"ח שער הכללים פ"א; ע"ח של"ו פ"ח; שעה"כ שער חנוכה דרוש ב; מבו"ש שער ג ח"א פ"ב.

ללכת על ההברקה החדשה זוכה להברקה כזו מהשמים. ההכרעה היא כח של הדעת — על בסיס כל השכל המופשט של החכמה והבינה צריכים את הדעת כדי להכריע, לבחור כיוון — בהתאמת ליזמת החכמה — ו'ללכת עליו'^{טז}. הענוה, התכונה האחרונה, שייכת בפירוש בכתבי האריז"ל לספירה הבינה^{יז} — "משה זכה לבינה"^{יח}, "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"^{יט}. הבינה נקראת "מי"^כ, ובה אחרי ההכרעה האדם נזכר מי פעל את הכל — "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל" — ומתמלא ענוה בפני ה'.

אם כן, הסדר של התכונות — רצון-יזמה-הכרעה-ענוה — הוא 'סיבוב בכיוון השעון' של כתרי-חכמה-דעת-בינה^{כא}.

אחר כך המבנה נעתק שוב במדות הלב: כאן הרצון הוא כבר רצון תחתון, הנובע מספירת הדעת (ידיעה תחתונה), רצון לעשות טוב המתבטא בספירת החסד-אהבה (בסוד "אהבה ורצון"^{כב}). סתם רצון בלב הוא המדה הראשונה, החסד שהוא "יומא דאזיל עם כולו יומין"^{כג} (ובפרט הוא כולל כאן את הגבורה שבחסד, "התגבורת הרצון"). אחר כך, היזמה בספירת הגבורה — ההתגבורת ליזום, להפתיע ולחדש^{כד}

נד וראה מאמר "פרצוף הדעת" בשערי אהבה ורצון שבפרט שייכת הכרעת-הדעת לנצח שבדעת, מתאים להופעה של ההכרעה בהמשך בספירת הנצח דווקא.

נה ע"ח של"ח פ"ג.

נו ראה ר"ה כא, ב; זהר ח"ב קטו, א (ובניצוצי זהר שם).

נד במדבר יב, ג.

נח זהר ח"א, א, ב.

נט את הסיבוב הזה אנו מוצאים בתהליך הנשימה, המבוסס על סיבוב של שאיפה-נשימה-מנוחה (כנגד כתרי-חכמה-דעת-בינה), כמבואר באריכות באשא עיני מאמר "סוד הנשימה".

ס נוסח התפלה. הקשר בין השרשים אבה ואהב מופיע בספר אהלי יהודה (יסניץ תע"ט). וראה ספר החקירה מערכת 'אהב' (צב, א). ובריבוי מקומות בחסידות.

סא ראה זהר ח"ג קג, איב; קצא, ב; ע"ח שכ"ה דרוש ב; פע"ח שער ח"ס פ"א.

סב המשקפת את הגבורה דעתיק המלוכשת במו"ס, מקור ההברקות של החכמה (כנ"ל הערה נא).

הלומד על מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ♦ צריכים לעבור משינוי בדיעבד ('אין־ברירה') לשינוי "לכתחילה אריבער" – שינוי בחירי ויזום.
- ♦ צריכים לעבור מתפיסת צבא הגנה לישראל לתפיסת צבא התקפה לישראל וצבא הכרעה לישראל.
- ♦ בהפרת בריתות עם ידידינו יש חילול השם.
- ♦ במלחמה עם איראן אל לנו להסתפק באינטרסים של הגנה־עצמית – עלינו לפעול כדי להיטיב לעולם ולשחרר את העם האיראני מהמשטר המדכא.
- ♦ בדורנו המציאות של "יד ישראל תקיפה" תלויה בבחירתנו בלבד.
- ♦ הבקורת מאירה את אור הבקר, בעוד האטום לבקורת נשאר בחשך.
- ♦ הרבי הרי"צ נותן השראה של מסירות הנפש – בסיכון־עצמי בפועל ובעמידה בפני כל המלעיגים.
- ♦ בשביל שינוי אמתי – שמתחיל מלמעלה – חייבים לדבר על אמונה בריש גלי.
- ♦ האמונה בה' מתבטאת באמונה בצדקת הדרך.
- ♦ בלי אמונה בצדקת הדרך אין תוקף להלחם.
- ♦ את השינוי יחולל הדור הצעיר – הדור השב אל האמונה ואל התורה.
- ♦ רצון, יזמה, הכרעה וענוה תלויים באמונה.
- ♦ תוקף הרצון נובע מהאמונה.
- ♦ אנו נמצאים במלחמת דת – רק רצון נחוש שנובע מאמונת־אמת ינצח רצון שנובע מאמונת־כזב.
- ♦ מטרת המלחמה היא נצחון צבאי ולא הסכם דיפלומטי.
- ♦ רק אחרי נצחון מוחלט – והודאה של האויב בהפסד – אפשר לקבוע את תנאי הכניעה בהסכם.
- ♦ "הבא להרגך השכם להרגו" היינו אמת של "דרך ארץ קדמה לתורה", התקפה גם בג'ונגל.
- ♦ יהודי מוכן למסור את נפשו על קידוש ה' ורצון החיים שלו תלוי באמונה בצדקת הדרך.
- ♦ מכח ה' הבלתי־משתנה – "אני הוי' לא שניתי" – אפשר להכריע ולחולל כל שינוי במציאות.
- ♦ ענוה אמיתית מתחילה בענוה מול ה' – "וזכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל".
- ♦ אחרי אלפים שנות הסתר־פנים ה' 'שינה פנים' ומחולל לנו נסים גלויים בכל מלחמות ישראל.
- ♦ ההכרה בנסי ה' וההודיה עליהם הן הבסיס לענוה וצניעות מקצועיות.
- ♦ האמונה נותנת תוקף לרצון; הרצון מוליד יזמה יצירתית; היזמה מביאה להכרעה ושינוי; המעגל נסגר בהתבוננות מלאת ענוה "מי פעל ועשה" את הכל.

מעין קדש הקדשים בבית היהודי

קיצור מהלך השיעור

החסידות נוגעת בכל צדדי החיים ויש לה מה לומר על הנהגת הבית היהודי כך שיהיה בית אשר אמתי. לכבוד יום ההולדת וחג הגאולה של כ"ק אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש – י"ב תמוז – אנו מפרסמים אגרת קודש מיוחדת שלו, העוסקת במעלה והקדושה של חיייהםשפחה היהודיים ונותנת הדרכות חשובות על הנהגת הבית וההכרח לדאוג לבני הבית לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות. השיעור, שיצא כתשורה לחתונה השבוע, נערך בפורמט של 'באהלי צדיקים' – התבוננות בדברי צדיקי הדורות על שלום בית והשראת השכינה בבית היהודי – כשסגנון העריכה שונה מעט מהרגיל (בעיקר בכך שאין כאן ביאור רציף על הדברים, אלא הבאה שלהם בהתחלה ואז התבוננות בהשראתם). ללמוד וליישם!

במאד מאד, כי הוא מעין קדש הקדשים בדורות הבאים לטוב ולברכה, וכאמרם ז"ל על מראות הצובאות שהעמידו צבאות הרבה והביאום נדבה לצורך המשכן ומנע משה מלקבל באמרו כי עשויים לקישוט א"ל הקב"ה קבל כי אלו חביבים עלי מכולם, ומבואר בדא"ח כי משה הוא בחינת דעת ולא הי' רוצה לקבל מראות הצובאות שהם הכיוריים מעניני העולם, א"ל הקב"ה שהוא בחינת ז"א קבל כי אלו חביבים שזהו עיקר כוונת יסוד הבריאה לברר כל הענינים הגשמיים ולעשות כלי לאלקות אשר בזה יתרון המעשה על ההשגות היותר נעלות להיות כי עשי' לעילא.

באגרת מיוחדת של הרבי הריי"צ^א הוא כותב לאחד מחשובי החסידים:

בדבר עניניו העצומים חנה לא טוב הדבר מה שמונעים עצמם מדבר או מלכתוב בכל עת שנדרש כי אם הי' מגלה לבבו להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקל"ה נבנ"מ זי"ע, הי' מוצא לו דרך נעימה בחייו הביתיים כראוי מה שלא הי' סובל כלל, והי' מברכו ובטח הי' מאושר בחיי הבית אשר זהו יסוד בבנין בית ישראל היקר בעיני ה' ובעיני עבדיו הצדיקים

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעדי – באהלי צדיקים.
א אג"ק מוהריי"צ ח"י אגרת ג'תשכב.

לחסיד מן השורה

יש חשש להעלות
את עניני הנהגת
הבית האישיים
ביותר בפני הרבי,
ולבקש בהם דרך
בעבודת ה', עצה
ותושיה, משום
שהוא חושב
שהם מגושמים
וחומריים מכדי
להזכירם בקדש
פנימה

פתיחת תורתנו
הקדושה
ב"בראשית"
רומזת לבית אשר,
בית יהודי מאושר

שפתיחת תורתנו הקדושה
ב"בראשית" רומזת לבית אשר,
בית יהודי מאושר.
נשות ישראל הצדקניות
הביאו כתרומה למשכן את
המראות הצובאות^ג – מראות
הנחשת בהן שדלו את בעליהן
במצרים לפרות ולרבות: "בשעה
שהיו ישראל בעבודת פרך
במצרים גזר עליהם פרעה שלא
יהיו ישנים בבתיהן שלא יהיו
משמשין מטותיהן. אמר רבי
שמעון בר חלפתא, מה היו בנות
ישראל עושות? יורדות לשאוב
מים מן היאור והקב"ה היה מזמין
להן דגים קטנים בתוך כדיהן והן
מוכרות ומבשלות מהן ולקוחות
מהן יין והולכות לשדה ומאכילות
את בעליהן שם... משהיו אוכלין
ושותין נוטלות המראות ומביטות
בהן עם בעליהן זאת אומרת אני
נאה ממך וזה אומר אני נאה ממך

מתוך כך היו מרגילין עצמן לידי תאוה ופרין ורבין
והקב"ה פוקדן לאלתר..."^ד. בהסתכלות בראי

אנחנו יושבי בתי חומר בבוא
לנו באיזה עבודה ושאלה אשר
סבוכה בענינים גשמיים כבד הדבר
עלינו לדבר כי הלא חומריות הוא
מגושמה, והדומה, והאיך יעזי
אדם לדבר בדברים כאלו ובפרט
עם מורו ורבו בהיכל קדשו אשר
רק אור תורה והוד תפלה בו
יאהיל ויאיר ויזרח, ויבוא הוא עם
כד אשפתו, סל מאפה תנור לבו
הבוער, כן ישנם החושבים בעת
הליכותם על יחידות. אבל טועים
בזה טעות גמור, כל ישראל אשר
התורה והמצוה הם נחלתם אינם
חומרים וגם הגשמיים שלהם הוא
רוחניות, והי' אם יזכה הא"ל הטוב
ויגלה לבבו באשר הוא לפני מורו
ורבו ויצליחו הא"ל ית' לקבל מענה
טובה ויבין את אשר יגיד לו ויחזקו
השי"ת ויקיים האמור לו הי' נעשה
בר' חדשה ממש, ובונה ביתו על
יסודות חזקים בהצלחה אלקית,

והטועים בזה ח"ו הולכים שחוח מבלי דעת אשר
יעשו, וברבות הימים ח"ו סובלים מזה ברו"ג.

חביבין עלי מהכל

לחסיד מן השורה יש חשש להעלות את
עניני הנהגת הבית האישיים ביותר בפני הרבי,
ולבקש בהם דרך בעבודת ה', עצה ותושיה, משום
שהוא חושב שהם מגושמים וחומריים מכדי
להזכירם בקדש פנימה. אמנם, אליבא דאמת זו
טעות מצד החסיד – הרבי רואה את האמת,
שגם עניניהם הגשמיים-מגושמים של יהודים הם
רוחניים. אדרבא, דווקא האושר בבית היהודי הוא
"יסוד בבנין בית ישראל היקר בעיני ה' ובעיני
עבדיו הצדיקים במאד מאד, כי הוא מעין קדש
הקדשים בדורות הבאים לטוב ולברכה". וכידוע^ה

ג שמות לח, ח (פסוק שהוא פרשיה בפני עצמה): "ויעש
את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו
פתח אהל מועד". יש בפסוק בן אותיות וידוד תבות (דוד
נולד מתוך הכיור-כיעור, כמבואר בכתבי האריז"ל). והוא
עולה 5412, כב פעמים מראה, כב מראות (צובאות). כב
(אתון דאורייתא) הוא סוד "וילן שם כי בא השמש [לשון
תשמיש]... וישכב במקום ההוא" (בראשית כח, יא. וראה
שכינה ביניהם פ"ז) הנאמר ביעקב אבינו, הדור ה"כ לאדם
הראשון, ותיקונו העיקרי (תיקון חטא אדם הראשון, שלא
חכה לשבת להזדווג עם חוה אשתו), "שופריה דיעקב
מעין שופריה דאדם הראשון" (ב"ב נח, א; זהר ח"א לב,
ב). מראה כאן היא סוד "במראה אליו אתודע" (במדבר יב,
ו), אספקלריא דלא נהרא של שאר הנביאים (שהתנבאו
ב"כה", החל מאהרן, שלא פרש מהאשה, כדלקמן בפנים)
– הסתכלות בדרך של אור חוזר, החוזר לקדמותו ממש,
מעל שרש נבואת משה (שהתנבא ב"זה"), "ומראה ולא
בחידת" (שם פסוק ח), ב"אספקלריא דנהרא", וד"ל
(וראה באריכות יין משמח ח"ב ש"ג בתורה "טובה ראייתה"
ובנסמן שם).

ד תנחומא פקודי ט. כשהאשה אומרת לאיש "אני נאה

ב אגרא דכלה אות קפד.

לטעמו כל מה
ששייך למקדש
עצמו, "ועשו לי
מקדש" מנדבת
הלב הטהור של
ישראל, צריך
להיות "בלתי
להוי' לבדו", ללא
בירורים מן החוץ

הבירורים (וזה הסבה שהוא קבל מדעתו את הערב־רב), אבל דרגתו העצמית היא הדעת^א (שפנימיותה כח היחוד^ב) – הוא שייך לעבודת היחודים, שלמעלה מעבודת הבירורים^ג – ולטעמו כל מה ששייך למקדש עצמו, "ועשו לי מקדש"^ד מנדבת הלב הטהור של ישראל, צריך להיות "בלתי להוי' לבדו"^ה, ללא בירורים מן החוץ (שהרי תכלית המשכן היא כפרה על חטא העגל^ו), שנעשה באשמת הערב־רב, וצריך רק לגלות בו את עצם הנפש האלקית של ישראל). הסתכלות זו של משה רבינו, מצד דרגתו הנעלית, היא גם הסבה שמשה עצמו פרש מן האשה מאז מתן תורה^ז, עוד לפני מלאכת המשכן.

אכן, הקב"ה אמר למשה ש"אלו חביבין עלי מן הכל". בלשון הקבלה והחסידות, הקב"ה רומז למדרגת ז"א – השייכת לבריאת העולם (בשבעת ימי בראשית, שכנגד שבע מדות הו"א), עם תכלית כל הבירורים שבו – שלמטה מהדעת של משה. אך באמת, "ז"א בעתיקא אחיד ותליא"^ח (ועד ש"ז"א ועתיקא כולא חד"^ט), והוא למעלה מדעת משה (כפשוטם של דברים, שה' הוא למעלה ממשה). אצל הקב"ה היצר הרע המשמש לאהבת איש ואשה ופריה ורביה איננו דבר מאוס כלל, והטפה ממנה נוצר הולד ("טפה סרוחה"^י, בדעת משה) חביבה מן הכל (עד ש"הקדוש ברוך הוא יושב וסופר את רביעיותיהם של ישראל מתי תבא טיפה שהצדיק נוצר הימנה"^{יא}). ה' מלמד שבירורים אלו של

היתה 'תחרות' – 'משחק' של 'יצחק מצחק' את רבקה אשתו^ה – בין האיש והאשה מי נאה ממי (כאשר בעצם השתקפו להם במראות הצבאות העתידיים לצאת מהם). המדרש אומר שלכן נקראת הנחשת "נחשת התנופה"^א – "נחשת הכלות, שכן בלשון יון

קורין לכלה נינפ". לכלה צריכה להיות תנופה – בבחינת "חזה התנופה"^ב, סוד "מבשרי אחזה אלוה"^ג – להעלות לאלוה את התאוה הבשרית כדי להמשיך "חלק אלוה ממעל ממש"^ד.

משה רבינו מאס במראות הללו, בשל תפקידן המגושם. משה יודע, אמנם, על הצורך בעבודת

ממך" היא רומזת לנשמת דבורה (וראה עוד לקמן הערה לג), לשון דבור (כח האשה־המלכות, מקור המציאות הגשמית) – דבור עוקץ (של דבורה) אך גם מתוק ומפתה (כדבש דבורים). **דבורה הנביאה** עולה מרים (הנביאה), הנשמה הכללית של נשות דור המראות הצבאות, אשר **דברה** (בכח **דבורה**) נגד פרישת אביה מאמה (סוטה יב, א) ונגד פרישת משה מן האשה (במדבר יב, א), ודוק: באמירת האיש לאשתו "אני נאה ממך" הוא בבחינת "אני יוסף" (בראשית מה, ג), ה"יפה תאר ויפה מראה" (בראשית לט, ו) המעורר את תאוה האשה. "אני יוסף" רומז גם לבנות צלפחד, בנות אותו דור (משבט מנשה בן יוסף), דור מרים (ויש לומר שהן ניצוצות, גבורות ממותקות, המתפשטות מתוך נשמת מרים: **מרים** עולה פעמים חן; **מחלה נעה חגלה מלכה תרצה** עולות חי פעמים חן; ביחד **חיה** פעמים חן – ממוצע כל אות בשמות כאן! – סוד "אשת חן תתמן כבוד"). על בנות צלפחד נאמר "כן בנות צלפחד דברת [לרמז שהן גם משרש נשמת **דבורה** הנביאה] נתן תתן להם [לשון זכר, סוד 'איש ואיש יולד בה'...]... והעברת את נחלת אביהן להן" (במדבר כז, ז), שראתה עינין מה שלא ראתה עיניו של משה (רש"י שם). ועוד רמז מופלא: כאשר מחשבים כל אות במשולש "**אני נאה ממך**" עולה 4472, ד"פ 1118, "**שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד**" (הוי' פעמים **אלהים אלהים**), "חן לחכם ויחכם עוד".

ה בראשית כו, ח.

ו שמות לח, כט.

ז שם כט, כז. ובריוני מקומות.

ח איוב יט, כו.

ט תניא פ"ב (ומופיע כן בשפע טל, הקדמה בן מאה שנה).

ע פ"א איוב לא, ב.

י רש"י לשמות לב, ז.

יא שער הפסוקים שמות. תניא פמ"ב.

יב **סוד ה' ליראיו** ש"א פ"ג (ובשעורים בסוד ה' ח"ג); **הנפש פ"ז**.

יג **הטבע היהודי** מאמר "תיקון הדעת" פ"ב (עמ' רב).

יד שמות כה, ח.

טו שם כב, יט.

טז שמות רבה נא, ח. רש"י ויקרא ט, כג.

יז תרגום יונתן ורש"י לבמדבר יב, א-ח.

יח זהר ח"ג רצב, א; ע"ח ש"י פ"ב.

יט ע"פ זהר ח"ג קמא, א.

כ אבות פ"ג מ"א.

כא נדה לא, א (ועיי"ש ש"על דבר זה נסמית עינו של בלעם

לדאוג לבני הבית

שמענו מכ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבנ"מ זי"ע (בש"ת בעת הקירוש) כמו שכל אחד מישראל מחויב בהנחת תפילין בכ"י ובזמן מוגבל דוקא, בן הוא חובת גברא להיות כל איש חושב מחשבות בכל יום ויום בזמן מוגבל איך לנהג ביתו בניו ובנותיו יחי' לראות ולהסתכל בהחסרונות ולתקנם בכל האפשרי בדברים רכים ולפעמים גם בדברים חזקים בעת המצטרך, אבל בכל אופן לדאוג בזה, כי הלא המזון רוחני אשר לא נרוע מהמזון הגשמי אשר לכל אדם עוזר אלקים לעשות צדקה בכל עת לפרנסם ולכלכלם וזה כל האדם מבלי הבדל איש ואיש כי בזה נבדל עם ישראל ד' עליהם יחיו ואשר גם שאינם לומדים רק חולכים בדרך התורה והמצוה הם מלאים הנהגות טובות ועצות נעלות, וכאשר עוסקים באמונה בכלכלת ביתם הוי' אלקים בעזרם להעמיד

בנים ובנות ישרים חולכי תום. מאחד הזקנים שקבל מחסידי רבנו הגדול שמעתי אשר רבינו הגדול בתחילת נשיאותו (ודאי בערך שנת תקמ"ה או תקמ"ו) שסדרו ה' לדבר ברבים בעניני הנהגת איש עם בני ביתו שי' אשר ידוע שהקפיד הן על אלו שדאגו רק אודות עצמם לעמוד ולהתפלל ועזבו הדרכת בני ביתם, והן על אלו שנהגו בני ביתם ברמה בציווים ופקודות מבלי הגד מעם וסברא שמאד לא ה' נרצה בדרכים כאלו רק חפץ כי ידריכו בני ביתו וידריכו בקירוב ככל האפשרי אם לא לעתים רחוקים שצריכים להשתמש גם בצד שמאל, ובעצת חז"ל אבל דרישתו היתה כי יתנהגו בדרך המיצוע ואשר ע"כ ה' מרבה לדבר בזה

אדמו"ר הריי"צ ממשיך ואומר שאחד מיסודות עבודת ה' בדרך החסידות הוא הדאגה להנהגת הבית גם ברוחניות — הן בין איש לאשתו

הבית היהודי חביבים עליו מן הכל, ומקומם גם בקדש פנימה, ולכן גם הנבחר לעבוד במשכן הוא לא משה (שפרש מן האשה) אלא אהרן (שלא פרש מן האשה, כידוע^{כב} בסוד "זקן אהרן"^{כג} בגימטריא אלישבע), המטיל שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו^{כד} (ומשתמש לשם כך גם בכיור הנחשת, שנעשה מן המראות הצובאות^{כה}).

הבירורים מהיצריות של המציאות (שם בן) עולים לשרשם בשם סג דתהו (עבודת "בכל מאדך"^{כו}), מעל שם מה דתיקון, עם כל הקדושה והבטול שלו, על מנת להמשיך "אורות דתהו בכלים דתיקון" וכך להביא את המשיח^{כז}. כך, על אף שבגלגולו הראשון משה פרש מן האשה, בגלגולו כמשיח — "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"^{כח} — הוא לא יפרוש מן האשה^{כט} (כפי שגם גדולי כל הדורות מיהושע

בן נון ועד לרבתינו נשיאינו — "אפתטותא דמשה בכל דרא ודרא"^ל — לא פרשו מן האשה).

הרשע".

כב ראה שכינה ביניהם ריש פ"ו. ובכ"מ.

כג תהלים קלג, ב.

כד ראה אבות פ"א מי"ב וברטנורא שם.

כה ראה רש"י לשמות לח, ח.

כו דברים ו, ה. וראה מאמר שני המאורות ח"ב ס"ד וחנה אריאל ואתחנן ד"ה "ואהבת" (פ"ד ואילך) על הכחות המאדיים המתגלים בדיוג.

כז שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

כח ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תו"א משפטים עה, ב.

כט ראה רוחו של משיח מאמר "אשתו כגופו בדור הגאולה" עמ' קג; מעין גנים ח"ב פרשת תצוה הערה ה; בעתה אחישנה פ"ו הערה לו; הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" הערה נה וסביבותיה. ובכ"מ.

ל ע"פ תקו"ז תקון סט (קייב, א). וראה גם זהר ח"ג רטז, ב.

והן ביחס לכל בני הבית – ומראשית החסידות, אצל אדמו"ר הזקן, ועד לאביו, אדמו"ר הרש"ב, הושם על כך דגש עיקרי.

אדמו"ר הזקן דרש ברבים כיצד להנהיג את הבית באופן הנכון – והקפיד על מי שדאג רק לעצמו ברוחניות, או שחשב שניתן להנהיג את הבית בדרך של שדרה וקפדנות (ולא בהסברה ו"ימין מקרבת" ^{לא}) – והרבי הרש"ב אמר שהדאגה היום-יומית להנהגת הבית היא "חובת גברא" על כל אחד.

הרווק שקוע בעצמו, וגם ברוחניות הוא דואג לעצמו ('פאר זיך'), ועיקר הנישואין הוא יציאת האדם מעצמו והדאגה לזולת, החל מאשתו ובני ביתו – בגשמיות ובעיקר ברוחניות. **דאגה** בגימטריא **אהבה** – היא ביטוי עמוק של האהבה מעומקא דלבא (ובהכאת אותיות של כל מלה, **אהבה** עולה **ג ו דאגה** עולה **ס** – נס להתנוסס בנישואין ^{לג}).

חז"ל מלמדים אותנו ש"אין מוסרין רזי תורה

אלא למי שלבו דואג בקרבן" ^{לד}. על פי פשט "לבו דואג בקרבן" על הריחוק הקיומי שלו מה' יתברך, דאגת הרוק לעצמו לפני החתונה, אך כאשר הוא מתחתן – ועולה לעבודת היחודים האמתית – עליו להתחיל לדאוג לאשתו ולבני ביתו, ובזכות דאגה זו מוסרין לו "רזי עולם" (שלמעלה מ"רזי תורה", כנודע ^{לה}), 'אין מוסרין רזי עולם אלא למי שלבו דואג בקרבן לזולתו' (החל מ"אשתו כגופו" ^{לז} ממש). זו ה"דאגה בלב איש" ^{לז} האמתית, על כך ש**משיח** עוד לא בא – דאגה לעולם כולו – שבזכותה מגלים לאדם "רזי תורה" של תורת משיח, "תורה חדשה מאתי תצא" ^{לח}, הכוללת בתוכה גם את כל "רזי עולם".

לא על הלחם לבדו

ופעם (כן מספרים) אמר: רבותינו אמרו חייב אדם לומר בתוך ביתו עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, ג' דברים אלו הם הכנות לשבת הבא בטרחת כל השבוע וכה יאמר להם לבני ביתו עשרתם איזה עושר רוחנית בקנין המדות טובות והרחקת המדות לא טובות התעשרתם במשך ימי העבודה דששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, דמלאכת האדם הם בירור וזיווך מדותיו והנהגותיו. ערבתם הוא בכל עבודתכם הנשמית שעשיתם במשך השבוע האם ערבתם בזה הכוונה האמתית מה שהוא רצון הבורא ית' בבחיאת האדם ואז הדליקו את הנר שיאיר לכם הנר הוי' נשמת אדם שמאירה בגילוי בשבת שבא אחרי עבודת ימי השבוע, דמי שטרח בע"ש יאכל בשבת להתענג על הוי' והנה לא על הלחם לבדו יחי האדם כ"א כי הלכם של החסידים הוא ההתקשרות שלהם, אבל אין זה מספיק... עלינו להתחזק לעורר איש את רעהו ולאגד אגודות לומדי דא"ח בקביעות עתים לתורה ובהתעוררות התפלה איש איש כפי

לד חגיגה יג, א (בגרסה המובאת בכ"ד בדא"ח).
לה רשימות דברים (חיטריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61. ראה שיעור אור לח"י אלול תש"פ.

לו ברכות כד, א; בכורות לה, ב. ובכ"מ.

לז משלי יב, כה.

לח ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

הרווק שקוע

בעצמו, וגם ברוחניות הוא דואג לעצמו ('פאר זיך'), ועיקר הנישואין הוא יציאת האדם מעצמו והדאגה לזולת, החל מאשתו ובני ביתו – בגשמיות ובעיקר ברוחניות

'אין מוסרין רזי

עולם אלא למי שלבו דואג בקרבן לזולתו' (החל מ"אשתו כגופו" ממש)

לא סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זהר ח"ג קעז, ב.
לב עוד על נס הנישואין ראה **ין משמח** ח"ה שער 'נס הנישואין' (עמ' קסא ואילך).

לג כשמעלים כל אות בחזקת 3 **אהבה** עולה 259, 7 פעמים **הבל** (שבעה הבלים של מעשה בראשית), **ראובן**, ו**דאגה** עולה 217, 7 פעמים **אל**, **דבורה** (**ראובן** **דבורה** בהכאה פרטית עולים 1488, **אברהם** פו"א), וביחד עולה 476, פעמיים (ממוצע) **רחל**, ז"פ **חיים** ("ראה חיים [עם אשה אשר אהבת]") , שלמות בנין פרצוף רחל (סוד רחל הגדולה), וד"ל.

אם עשרתם

התעשרתם
בעבודת ה' של
ימי החול (בזיכון
ותיקון המדות),
וגם ערבתם
את כוונת ה'
בבריאת העולם
בתוך עבודתכם
הגשמית, אזי
תזכו להדלקת נר
הנשמה בשבת
קדש

האור שבכלי הוא

"מוצא פי הוי",
"פתח פיך ויאירו
דברייך" בדברי
שלום אהבה
ושלום בין בני הזוג

אכן, סיום דברי אדמו"ר הזקן הוא ש"לא על הלחם [ה'לכם'] לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם"^{מא} – ב"לחם" על כל משמעותיו יש עדיין הרגשת היש של 'לכם' (דאגת האדם לעצמו). לכן צריך דווקא את "מוצא פי הוי'" שבתוכו, להכיר את נוכחות ה' במציאות – "בכל דרכיך דעהו"^{מב} – ולבוא לידי בטול ושמחה (פנימיות י"ה שבשם, למעלה מעבודת ששת ימי החול, שכנגד זה שבשם). הלחם-לכם נותן כח לעבודת ה' המשותפת (כח היינו האותיות האמצעיות של לחם-לכם, כאשר ממוצע כל אות של לחם-לכם הוא כח) – בנין הכלי של החיים המשותפים – אבל האור שבכלי הוא "מוצא פי הוי'"^{מג}, "פתח פיך ויאירו דברייך"^{מד} בדברי שלום אהבה ושלום בין בני הזוג^{מה} (כולל גם דברי תורה ותפלה ביחד, כדברי הרבי בסוף האגרת).

מא דברים ח, ג.

מב משלי ג, ו.

מג "מוצא פי הוי'" עולה רג (משולש כב, ראה לעיל הערה ג), מנין אברי האשה לדעת רבי עקיבא (בכורות מט, א) – "הכל מן האשה" (בראשית רבה יז, יב) הן בבנין הכלי, שהרי היא נקראת "לחם" (ת"י ורש"י בראשית לט, ו) והן ב"מוצא פי הוי'", בדבור המתקן, שהרי היא, בהיותה "מלכות פה" (הקדמת תקו"ז יז, א), נטלה "תשעה קבין של שיחה" (קדושין מט, ב) ואמונה על תיקון הדבור (ראה גם יין משמח ח"א ש"ב בתורה "תקון היחס והדבור").

מד ברכות כב, א.

מה ראה גם שכינה ביניהם פ"ב.

שתשיג מוחו ולבו והחלש יאמר גבור אני לעשות רצון אבינו שבשמים ובאמת גבורים אנחנו בכח אבותינו רבותינו הקדושים וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע אשר במסירת נפשם המהורה והאצילה סללו לנו דרך רחבה לעלות בית אל, והמאור הגדול על דרכינו יורה ויאיר וכל אשר ילך בדרכי הקדש בזכותם יותמך בתמיכה וסעד אלקי במוחש.

את האגרת חותם הרבי הריי"צ בווארט יפהפה שאמר אדמו"ר הזקן בשנים בהם עסק ברבים בהדרכות בנוגע להנהגת הבית – ביאור פנימי למאמר "עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר!"^{לט} שצריך אדם לומר בתוך ביתו בכל ערב שבת, "בניחותא" דווקא (כהדגשת חז"ל, שהיא היסוד לבקורת אדמו"ר הזקן על מי שמתיימר להנהיג את ביתו באופן אחר):

אם בעבודת ימי החול עשרתם-התעשרתם בעבודת ה' של ימי החול (בזיכון ותיקון

המדות), וגם ערבתם את כוונת ה' בבריאת העולם בתוך עבודתכם הגשמית, אזי תזכו להדלקת נר הנשמה בשבת קדש (הכל כמתאים לפתיחת האגרת, על כך שהעבודה בתוך הגשמיות, בזיכון המדות ובידור הגשמיות, היא תכלית בריאת העולם החביבה על ה', ודווקא היא המאירה את "נר הוי' נשמת אדם"^{מז}).

לט שבת לד, א.

מ משלי כ, כז.

לבד או יחד?

קיצור מהלך השיעור

בפרשת השבוע מופיע **יסוד עיקרי** לקיום עם ישראל – **"הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב"**. עם זאת, המגמה שלנו **שמתוך ההבדלה** מהאומות תגיע גם **המתקה של השפעה** על האנושות כולה. התבוננות בפסוק הבדלה שנאמר על **בנין המקדש** מלמדת על החשיבות של **"היחד"** היהודי בתוך **"הבדד"** ועל היכולת לעבור **"מה"בדד" אל ה"יחד"** ביחס לאנושות כולה.

היבדלות מהגוים –

על ידי אחדות פנימית

"לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו כי אנחנו יחד נבנה להוי' אלהי ישראל"^א.

מה פירוש המלים "אנחנו יחד" בפסוק זה? רש"י כותב: "'אנחנו יחד' – אנחנו לבדנו". נמצא ש"יחד", בהקשר זה, היינו לבד!

לפי זה, יש לפרש את הפסוק "הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב"^ב (תחלת ברכות בלעם לישראל) כמלמד שאנחנו זוכים להיות "הן [לשון אחת, כנודע]^ג עם לבדד ישכן" – ללא תערובת גוים זרים העלולים להחטיא אותנו ולהעבירנו

מעבודת ה' – דוקא כאשר "אנחנו יחד", "כאיש אחד בלב אחד" (כמו בשעת מתן תורה)^ד.

"לא לכם ולנו... כי אנחנו יחד" – הבדלה והמתקה

פירוש רש"י הוא הפשט, אך בהשקפה ראשונה "אנחנו יחד" מובן בדיוק הפוך, כביטוי של חיבור, "אנחנו יחד" כמו 'שנינו יחד'. לכן, יש כאן 'קושיית עם הארץ':

הפסוק מתחיל "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו" – בבנין הבית לה' צריכה להיות הבדלה מוחלטת בינכם לבינו, בין ישראל לעמים – אך מיד מופיע הביטוי "כי אנחנו יחד", שבהשקפה ראשונה נשמע בדיוק להפך, ש"אנחנו יחד [אתכם] נבנה בית להוי' אלהי

ד' תמוז תשפ"ו – רשימת הרב.

א עזרא ד, ג.

ב במדבר כג, ט.

ג שבת לא, ב.

ד רש"י על שמות יט, ב.

ישראל!"

את דעתו של עַם־הארץ אפשר ליישב רק על פי יסוד תורת מורנו הבעל שם טוב, שסוף כל הבדלה להביא לידי המתקה^ה. ולענינו, תכלית הבית הזה אשר נבנה לבדנו היא להיות "בֵּיתִי בֵּית תַּפְּלָה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים", כאשר נזכה להיות (כל באי עולם) "אנחנו יחד" (סוד המספר 137, המחבר היום במדע בין גל לחלקיק, סוד החיבור בין אור ישראל לחמר אומות העולם) — "כִּי אֲזֶה אֶהְיֶה אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּךְ לִקְרֹא בְּכֵן הוֹי לְעַבְדֵּי שְׂמֵךְ אֶחָד".^י

רמזי הפסוק

וכמה רמזים יפים:

והנה, **יחד-לבד** עולה חן ("וַיַּחֲנוּ שָׁם וַיִּשְׁאַל"ח, לשון מציאת חן^ט, "ויוחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד", כנ"ל — יחד-לבד), **מידד, הוי' יחיד**.

יחד-לבד בהכאה פרטית (י פעמים ל, ח פעמים ב, ד פעמים ד) עולה 332, **צמח צדק** וכו', וביחד עם **יחד-לבד** (58, חן) עולה 390, "פ אלדד, הוי' אחד.

יחד פעמים לבד עולה 792, 11 פעמים חסד

ה כש"ט (קה"ת) כח.

ו ישעיה נז, ד.

ז צפניה ג, ט.

ח שמות יט, ב.

ט ילקוט האזובי פרשת יתרו ד"ה "ויוחן"; שם משמאל שבועות תער"ב אות ג בשם הרה"ק רבי יצחק מוורקא. ועוד.

— "חן וחסד" (פנים ואחור של שם הוי' ב"ה, סוד עין העולה ה"פ הוי', וד"ל).

"אנחנו יחד" עולה 137. שתי האותיות האמצעיות — ח-ח — עולות 4,16 ברבוע, ושאר האותיות עולות 121, 11 ברבוע, חלוקה ידועה בסוד המספר הסגולי 137^א.

"לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו כי אנחנו

יחד נבנה להוי' אלהי ישראל"

עולה 2162, יהלום 46 (אלהי,

"הוי' אלהי ישראל"), ב"פ

תפארת ("תפארת ישראל"^ב —

ישראל הוא הנקודה האמצעית

של תפארת, כנודע^ג).

והוא עולה אנחנו יחד (137,

כנ"ל) ועוד 2025 — 45 מה-אדם

(יוד הא ואו הא, "דאיהו ארח

אצילות"^ד), ברבוע!

2025 (מה ברבוע) יחד עם

"הן עם לבדד ישכון", 585 (13

פעמים מה), עולה חן פעמים מה (אדם פעמים

נח), ודוק.

את דעתו של

עַם־הארץ אפשר

ליישב רק על פי

יסוד תורת מורנו

הבעל שם טוב,

שסוף כל הבדלה

להביא לידי

המתקה

^א אסתר ב, יז.

^ב יא ראה בספר 137 The Riddle of Creation. החלוקה הזו היא לפי הסדרה המתמטית $N^2 + (N-7)$ — 37, 29, 25, 169, 137, 109, 85, 65, 49, 37 ו-137 (ראה שיעור ד' אב תש"ע. ובכ"מ), וכן המספרים 49 ו-169, 7 ברבוע ו-13 ברבוע, ודוק. סוד סדרה זו הוא הרבועים של יום בשבוע עם אותו יום בשבוע הבא אחריו, על דרך שמירת שתי שבתות, "שְׁבֻתָּתִי" (שמות לא, יג ועוד), ש"מיד נגאלים" (שבת קיח, ב), וד"ל.

^ג יב איכה ב, א.

^ד יג ראה תשובת השנה עמ' סב; עמודיה שבעה דברים עמ' קס. ובכ"מ.

^ה יד הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

שיעור

לזכרו של האמן יעקב אגם ע"ה

"הצור אגם מים"

קיצור מהלך השיעור

השבוע, ב־ו' תמוז, הלך לעולמו האמן המפורסם **יעקב אגם**, בגיל 98. ליעקב אגם, שהתקרב לרבי **מליובאוויטש** לפני כחמשים שנה, היה גם **קשר חם** במהלך **השנים עם הרב גינזבורג**, שבביתו מתנוססת עד היום תמונה של יעקב אגם. בשנת תשנ"ז הוא השתתף בסמינר ל"ג בעומר שנתן הרב בנתניה – שכל ההתבוננויות שבו פנו לפתע לזוית של התייחסות לאמנות... – הקשיב הרבה וגם הרצה מעט בעצמו. הקשר עם יעקב ומשפחתו נשמר ולאחרונה אף בקר הרב במוזיאון יעקב אגם שנפתח בראשון לציון. יעקב אגם אמר שמימית חייו היא "לעשות ביטוי צורתי אומנותי **בנוי על רוח ישראל**", והאמנות המיוחדת שלו, שמשלבת גם יסודות של **מדע** (אופטיקה ועוד) ומשתדלת להפיח **חיים בדומם** (אמנות קינטית), התאימה במיוחד ל**בין־תחומיות** של תורת הרב בכלל, ובמיוחד לרמז לפיו **תורה** בגימטריא **מדע** ועוד **אמנות**. הדברים שלפנינו נרשמו ביום קבורתו של יעקב ע"ה – הם עוסקים גם ביחוד של האמנות שלו, וגם קצת ברמזים הנוגעים לו ולחייו, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו.

אור וצל

כמו אור וצל וקוים וכל מיני צורות גיאומטריות, אשר הקומבינציה והשילוב שלהם בטוב טעם, כמו שרואים באלבום, מרשים ביותר אפילו למי שאין לו טביעת עין בשטח זה". הרבי, כדרכו – "וכמנהג בני ישראל לחפש ולמצוא בכל דבר נקודה שיש לה זיקה לשליחות בני ישראל, העם כולו וכל יחיד בו, בחיי האדם עלי אדמות" – מסביר בעומק את הלקח בעבודת ה' של שילוב האור והצל, שילוב הימים ה'מאורים'

בשנת תשל"ז שלח יעקב אגם לרבי מליובאוויטש אלבום של יצירותיו. הרבי הגיב^א לו בתודה על "האלבום הנהדר", וציין במיוחד את מאפייניה המקוריים של האמנות שלו, "שרואים בה אורגניות בניצול עניינים שלכאורה בפני עצמם אין להם שייכות לאמנות,

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעד. ד' תמוז תשפ"ו.
א אגרת מכ"ח סיון תשל"ד – נדפסה באג"ק חל"ב אגרת יב'קמו.

בכל התגלות של

השגחה פרטית
יש שילוב של אור
וצל – נס וטבע

יחוד אור וצל יוצר יחד
(תחושה של) תנועה – כמו צל-
צלם נע ("כצל עובר")¹ – שהיא
גדר החיים, "כל חי מתנועע"².
זו האמנות של יעקב אגם, אבי
האמנות הקינטית, הממחיש שגם הדומם הוא
נע־חי (סוד האדם)³.

רמזי אור וצל

ראשי התיבות של **אור-צל** הם **צא**, בגימטריא
אמן – אמן אמתי מייחד אור וצל – והאותיות
הנוספות הן **רלו**, סוד "שיעור קומה של יוצר
בראשית", הצל־הצלם של "יוצר אור"⁴ ("שיעור
קומה" המצל על האור הזורח על האמן משרש
נשמתו שלו).

אור-צל עולים 327, ג"פ **מנוחה**, ובמספר
קדמי 1417, יג פעמים **מנוחה** (כלומר, רק חלק
הקדמי הוא י"פ **מנוחה**). 'מספר קדמי' מזמין
להתבונן מי קודם למי – בפשטות האור קודם
לצל (שמכסה על האור ותלוי בקיומו), אך בשרש
העליון הצל קודם לאור ("ישת חשך סתר")⁵

ודוק). חוץ מתיקון "ואמת", גם תיקון "וחטאה" – "פומא
קדישא" – פנוי משערות. מהפנים הפניות משערות מתגלה
אור עצמי הקורן מעצמו ("אור המאיר לעצמו" המתגלה
לכל) ואילו מהפה מאיר "אור המאור לזולתו" באופן מכון
ורצוני, כשמקיימים "פתח פיך ויאיר דברך" (ברכות כב,
א), "פתח דברך יאיר" (תהלים קיט, ל). "ואמת"־"וחטאה"
עולים ב"פ (ממוצע) **רחל**, ז"פ **חיים** ('אור החיים'). אם
כן, ישנם ב תיקוני **אור** (העולה "ואהבת") ויא תיקוני **צל**
(העולים 1320) העולים סה"כ 1734, ו"פ **טוב** ברובו, **טוב**
פעמים **אמונה**, וד"ל.

ז תהלים קמד, ד.
ח סוף מפתח הרעיון לר"א אבולעפיא (אות ת).
ט **אור צל תנועה** עולה 858, **גל** פעמים הוי, יג פעמים
גלגל (יג הגלגלים המתחלקים בסוד אי-חיד, כנודע מר"א
אבולעפיא) – הגלגל הוא שרש התנועה. **אור צל חיים** (אור
צח) עולה **נשמה**. הנשמה היא גדר החיים, כמו בביטויים
"**נשמת כל חי**" (נוסח התפלה) ו"**נשמת חיים**" (בראשית ב,
ז), השוים גם במספרם ראשי התיבות "נשמת חיים", **חן**,
הם גם ראשי התיבות **חיים נצחיים**, העולות **חיה** במשולש).
י מדרש "שעור קומה". הובא בע"ח שמ"ב פ"ב. ראה
תורת שמואל תרל"ח ד"ה "גדול אדונינו כו' שיעור קומה";
אדמה, שמים ותהום מאמר "עולמים עולים" הערה כז.

יא ישעיה מה, ז.
יב תהלים יח, יב: "יִשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ סָבִיבוֹתָיו סָפְתוּ חֹשְׁכֵת

והימים ה'אפורים' בחיי האדם.
למרות שהצל נדמה כהסתר של
האור, במקומו הראוי ובשילוב
הנכון הוא הופך בעצמו "למקור
השפעה, כמו אור, אף שגילוי אור
זה והשפעתו הוא באופן אחר מגילוי והשפעת
האור כפשוטו"⁶, ויש בו גם מעלה של "כיתרון
האור מן החשך"⁷.

דוגמה עיקרית של שילוב אור וצל היא
ב'אמנות' העמוקה ביותר – "מעשה ידי אמן"⁸
של הקב"ה ב'ציורי' ההשגחה הפרטית בעולם.
בכל התגלות של השגחה פרטית יש שילוב של
אור וצל – נס וטבע. כך, בביטוי העיקרי שעולה
בגימטריא **השגחה פרטית** – **רְנוּחַ וְהַצֵּלָה יַעֲמֹד**
לְיְהוּדִים מִמָּקוֹם אֲחֵר⁹ – ה"הצלה" היא הצל
וה"רְנוּחַ" הוא האור, אור **הישועה** (סוד **שע נהורין**
של "אור פני מלך חיים").

ב בעצם, שרשי האור והצל הם "שני המאלות הגדלים
(בראשית א, טז) – אור השמש הוא האור ואור הלבנה הוא
שרש הצל (והרמז: **צל לבנה** עולה אור).

ג קהלת ב, יג.
ד שה"ש ז, ב.
ה אסתר ד, יד. על אסתר כתוב "הדסה היא אסתר"
(שם ב, ז): הדסה היא האור, כרמזו בכך שאור עולה ג"פ
הדס – בסוד שלשת ההדסים חנניה, מישאל ועזריה (**חנניה**
מישאל עזריה ועוד ג"פ **אור** עולה 1417, **אור-צל** במספר
קדמי, כדלקמן בפנים), בעלי מסירות הנפש בפועל (כח
של יתרון האור מן החשך) שנקראו ההדסים (סנהדרין צג, ב)
– ואסתר היא הצל, "אסתר מן התורה מנין? 'ואנכי הסתר
אסתיר פני ביום ההוא'" (חולין קלט, ב). **הדסה אסתר**
בהכאה פרטית (ה פעמים א, ד פעמים ס, ס פעמים ת, ה
פעמים ר) עולה 25245, 45 (**מה אדם**, משולש 9) פעמים
561 (משולש 33, **גל** פעמים **טוב**, גילוי "האור כי טוב" ש"טוב
לגנוז" בצל, וד"ל), **גל** פעמים **אדם** פעמים **טוב** (**אדם**
פעמים **טוב** עולה **רבי שמעון בן יוחאי**, שחגו הוא **לג** בעומר,
סוד "גל עיני ואביטה נפלאות בתורתך").

ו משלי טז, טו. **שע נהורין** נמשכים מתיקון "ואמת" (זהר
ח"ג קכח, ב; קלג, ב; ע"ח ש"ג פ"ד), התיקון השביעי ב"יג
תיקוני דיקנא, הפנוי משערות. מקום השערות (רוב שאר
תיקוני הדיקנא) הוא צל על אור הפנים, אך דווקא בצל הזה
– ובפרט בצל המזל העליון, "נצר חסד", והמזל התחתון,
"ונקה", מקורות אור אבא ואור אמא (ע"ח שער הכללים
פ"ה) – מסתתרים ("תחות דיקנא") החכמה והבינה, סוד
שני התלמודים של "תורה אור" (משלי ו, כג), התלמוד
הירושלמי והתלמוד הבבלי (וגם ביניהם יש יחס של אור
וצל, שהרי על התלמוד הבבלי נדרש "במחשכים הושבני",

שמתוכו בוקע אור).

ב'מלבוש' (חישוב האותיות בחילופי אתב"ש, אלב"ם ואכב"י) **אור צל** עולים 1508, **חן** פעמים **הוי'**. יחסית, הצל הוא ה'מלבוש' של האור אך בשרש הם מתהפכים (כנ"ל), וממילא לשניהם יחד יש אור וצל, עצם ומלבוש, ודווקא השילוב החנני שלהם מגלה חן אלקי ('נקודת חן').

השילוב של אור וצל, מינה וביה, רמזו במאמר הזהר "כתר עליון, אף על גב דאיהו אור **צח**, אור מצוחצח, אוכם הוא קדם עילת כל העילות"¹ (האור **הצח** הוא חשך-צל ביחס לעילת כל העילות). והנה, בהשגחה פרטית, יעקב אגם נפטר בגיל **צח**.

הצור אגם

בכ"ו כסלו תשמ"ז עבר יעקב אגם בחלוקת הדולרים אצל הרבי, שאמר לו שאינו יודע מי בחר לו את השם אגם (שהחליף את השם המקורי, גיבשטיין²), אבל שיזכור שבאגם יש דגים שלא

מים עֲבִי שֶׁחֲקִים". "עבי [שחקים]" רומז (למפרע) לביטוי "ישב בסתר עליון" הפותח פסוק: צל מובהק, ראש פרק **צא** (סוד צל-אור כנ"ל) בתהלים – "יִשָּׁב בְּסֶטֶר עֲלִיוֹן כְּצֶל נְשִׁי יִתְלַוֵּן". המלה הראשונה, "ישב", עולה יב צרופי שם **הוי'** ב"ה, כשממוצע כל אות בה הוא 104. המלה האחרונה, "יתלון", עולה אהיה פעמים **הוי'** (ג"פ **יעקב**), כשממוצע כל אות הוא **צא** (6 אותיות, כנגד 6 המלים בפסוק). שתי המלים האמצעיות, "עליון **בצל**", עולות **רפח** (הרבע הכפול של זה **הוא**), כשממוצע כל אות הוא **לו** (ו ברבוע). ר"ת "בצל שדי יתלון" הם (למפרע) "ישב [בסתר עליון]". בצל שדי היינו האותיות שאחרי **שדי** (למטה משדי, אך שרשם למעלה משדי, עד בלי די) – **תהכ**, שם קדוש היוצא מר"ת "כל הנשמה תהלל" (תהלים קנ, ו; ספר הליקוטים על אתר; פ"ח שער הזמירות פ"ה) וס"ת "ולך נאה להודות" (נוסח "מודים"; שעה"כ דרושי העמידה ו; פ"ח שער העמידה פ"כ), היינו יחוד הלל ("תהלל") והודיה ("להודות"), יחוד אור ("יהל אור") וצל (הודיה שלמעלה מטעם ודעת).

יג תקו"ד תקנו ע (קלה, ב).

יד רומז פלאי: **יעקב גיבשטיין** עולה 576 (24 ברבוע, סוד **שעור, אמונה דעת** – הרומז לחבור **אמנות מדע** – **יסוד מלכות** וכו') ועם **אגם** עולה 620, **כתר**, מספר האותיות בעשרת

יכולים לפרוש ממי הם, וכמותם היהודים לא יכולים לפרוש ממי **התורה**¹⁰ (שעולה **אמנות מדע**, כנ"ל¹¹), "כי הם חיינו ואורך ימינו"¹². ואכן, הוא זכה לאריכות ימים ושנים טובות. יצוין שמיום הולדתו, כ"א אייר (חסד שביסוד) – בו חג **צח** שנים – עד יום פטירתו, ו' תמוז, עברו בדיוק **אגם** ימים!

מתאים לזהות את מקור השם אגם בפסוק "ההפכי הצור אגם מים"¹³, הרומז לציר (כדרשת חז"ל על "אין צור כאלהינו"¹⁴, "אין ציר כאלהינו"¹⁵) שיש בסגנונו גם היוליות של גלי אגם מים (**אגם** ר"ת **אני גל מים**), דוגמת המזרקה הקינטית "אש ומים" שבנה אגם ומוצבת בככר דיזינגוף בתל אביב.

אותיות **אגם** (כסדרן) הן ראשי התבות של כמה ביטויים בתנ"ך: "את גִּבְלֹךְ מִים"¹⁶ (ביטוי מובהק של מים, כשבאופן פלאי ממוצע כל מלה ב"את גִּבְלֹךְ מִים" היא **יעקב**!), "אתה גֹּחִי מִבֶּטֶן"¹⁷ (שאם מציירים כמשולש של 10

הדברות בפרשת יתרו (ראה רבינו בחי' שמות כ, יד ועוד), סוד **תרן** עמודי אור (תנאי אגה"ק כט ועוד; כל **עמוד אור** עולה **אור-צל**). אכן, בשני הדברות הראשונים, אותם שמענו "מפי הגבורה" (מכות כד, א) – "אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי כי עז לאלהים" (תהלים סב, יב) – יש 226 אותיות, בגימטריא **יעקב אגם**! עיקר הדברות הללו הוא הגילוי של "אנכי" (כ"זקן) מלא רחמים" לצד האיסור על הגשמה (פסל ותמונה) – בדיוק מגמת האמנות של אגם, שלא להגשים (בציור של ממש) אלא רק להביע לעין האדם חיות ותנועה בכל דבר. טו ראה ברכות סא, ב.

טז ראשי התיבות של **אמנות מדע: תורה** הם **אמת** – "אין אמת אלא תורה" (ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח) – והכל עולה יחד, כמובן, **תורה: תורה**, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. בהרחבה, "תורה שבכתב" כוללת כל התורה עצמה – כולל התורה שבעל פה, שכבר נתנה להכתב – ו"תורה שבעל פה" היינו ההתפתחות מדור לדור של צורת החשיבה המדעית, שיוקרת יותר ויותר מהתורה (במודע או שלא במודע), וכן צורת ההבעה של האמנות היוזואלית (ואף המוזיקה), שאף היא מקבלת השראה מהתורה.

יז נוסח ברכות ק"ש דתפלת ערבית.

יח תהלים קיד, ח.

יט שמואל א, ב, ב.

כ ברכות י, א; מדרש תהלים פ"ח; מכילתא פרשת השירה ח.

כא שמות כג, לא.

כב תהלים כב, י.

באגם יש דגים
שלא יכולים
לפרוש ממי הם,
וכמותם היהודים
לא יכולים לפרוש
ממי התורה

כשעושים סדרה רבועית מאותיות **אגם** – 1, 3, 40 – הבסיס הוא 35, והאבר הבא הוא 112 (יבק, סוד "מעבר יבק" העובר בין העולמות, כמגמת האמנות; עד כאן סכום האברים הוא 156, **יוסף**, וממוצע כל אבר הוא **טל**, "הוי' אחד"). אם מחשבים עד 7 מקומות בסדרה – 1, 3, 40, 112, 219, 361, 538 – סכום האברים הוא 1274 וממוצע כל אבר הוא **יעקב** (אגם)!

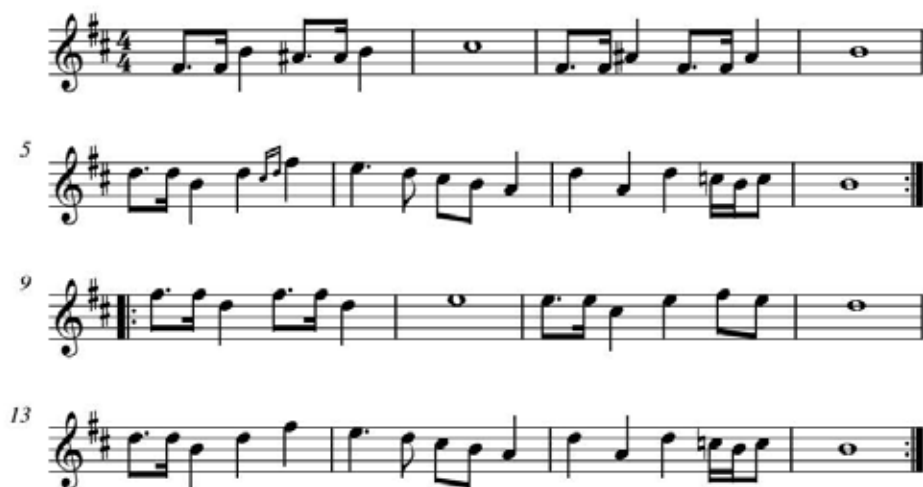
אותיות הפנות הן **אמן** ו"אלהי גדלת מאד"^{כג} (כאשר למרבית הפלא שני הביטויים – "**אתה גחי מבטן**" ו"אלהי גדלת מאד" – שווים זה לזה בדיוק, כשכל אחד עולה 528, משולש **לב**, סוד "**לב** נתיבות חכמה"^{כד}!).

כג שם קד, א.

כד ספר יצירה פ"א מ"א.

ניגון

698 | כ"ט סיון תשפ"ו

הסיפור החסידי

הרבי הריי"צ | מסירות נפש בפועל

רבי יוסף יצחק שניאורסון, האדמו"ר השישי בשושלת חב"ד, נולד בי"ב בתמוז תר"מ בליובאוויטש, לרבי שלום דובער שניאורסון – הרבי הרש"ב. כבר בילדותו קירבו אביו לענייני הכלל, ובגיל צעיר החל ליטול חלק פעיל בהנהגת חסידות חב"ד. לאחר הסתלקות אביו בשנת תר"פ קיבל את הנשיאות, ובשנות שלטון הקומוניזם ברוסיה עמד בראש המערכה למען שמירת התורה והמצוות. תחת הנהגתו הוקמו רשתות מחתרטיות של ישיבות, תלמודי תורה ומקוואות, והוא לא נרתע מפני רדיפות השלטון. בשנת תרפ"ז נאסר בידי אנשי היבסקציה ונידון לעונש מוות שהומר לבסוף לגלות, ולאחר מכן שוחרר בימים י"ב וי"ג תמוז. לאחר שעזב את ברית המועצות התגורר בפולין, ובפרוץ מלחמת העולם השנייה ניצל בדרך נס והגיע לארצות הברית, שם הניח את היסודות להתפשטותה המחודשת של חסידות חב"ד. נסתלק בי' בשבט תש"י, ולאחריו קיבל את הנשיאות חתנו, רבי מנחם מענדל שניאורסון.

כעבור כחמש שנים, כאשר כבר הורגש היטב כי השלטונות עומדים לעצור את הרבי, כינס אספה גדולה בבית הכנסת. ההמון מילא את המקום עד אפס מקום, ובין המתאספים הסתתרו גם סוכנים מטעם השלטונות. הם היו בני חסידים ולבושים כחסידים — אך כל הנוכחים ידעו היטב כי נאמנותם נתונה לשלטונות העוינים. הרבי עלה למקומו והכריז כי "כל מי שלא היה במים" — ביטוי למבילה במקווה באותו יום — "יצא מבית הכנסת!" איש לא זז ממקומו. הוא חזר על הדברים פעם שניה, ושוב איש לא נע. בפעם השלישית אמר בתקיפות: "מי שלא היה במים ולא יוצא מכאן — לא יוציא את שנתו!".

לפתע החלה תזווה. אנשים רבים קמו ויצאו, וביניהם גם רבים מאותם אנשים שנשלחו לשם מטעם השלטונות. לאחר שהצטמצמה הצפיפות הבחין הרבי בחפץ חשוד. בדיקה קצרה העלתה שמדובר בבקבוק תבערה, שנועד לפגוע במשתתפי הכינוס. לאחר שהוצא הבקבוק החוצה, נשא הרבי את דבריו והכין את הציבור לקראת מאסרו הקרב.

שנתיים לאחר שקיבל את הנשיאות, כינס הרבי הריי"צ במוסקבה תשעה חסידים נאמנים, ויחד עמם נשבע ללכת במסירות נפש בפועל למען החזקת התורה והיהדות ברוסיה. היו באותם ימים אנשים נכבדים בין חסידי חב"ד, אשר לא ראו בעין יפה את דרכו התקיפה של הרבי הצעיר. לפיכך אסף אותם הרבי, והחל להסביר להם את גודל מעלתה של מסירות הנפש.

הוא הזכיר את עבודת יום הכיפורים בבית המקדש, וכי אחד התפקידים המרכזיים ביום הקדוש היה שילוח השעיר לעזאזל בידי ה"איש עתי". חז"ל אומרים כי אותו איש עתי לא היה מוציא את שנתו, ואף על פי כן היו יהודים רבים, יראים ושלמים, מבקשים לזכות במצוה זו — והכהנים, שנהגו סלסול בעצמם, לא הניחו לישראלים להלוך אותו. הרבי דיבר על כך בהתלהבות ובתוקף רב, עד שפעל בלב שומעיו שינוי עמוק, והם קיבלו על עצמם את דרכו של הרבי, דרך של מסירות נפש.

רגש של קדושה

כאשר מתבוננים בדמותו של הרבי הרי"צ, בולטת לעין תכונה מיוחדת, שאין מוצאים כמותה אצל שאר נשיאי חב"ד. אמנם כל הרביים היו גם "משכילים" וגם "עובדים", וכל אחד מהם שילב את עבודת הלב עם עומק ההשגה, אך אצל הרבי הרי"צ התבלטה במיוחד נקודת העבודה שבלב. נדמה שכל כולו היה רגש של קדושה, עד שגם תוקפו וגבורתו נבעו מאותו מקור פנימי של התקשרות רגשית לה'.

בדרך כלל, מנהיג זקוק לשכנוע שכלי כדי להוביל את אנשיו למסירות נפש. עליו להסביר, לבאר ולהוכיח. אך אצל הרבי הרי"צ, נראה היה כי עצם הרגש האלוקי שבו היה חזק כל כך, עד שהיה בכוחו להציג את לב שומעיו. כאשר תיאר לפני החסידים את מעלת ה"איש עתי", לא היה זה שיעור למדני על עבודת יום הכיפורים, אלא ציור חי של יהודים המשתוקקים למסור את נפשם על מצוה אחת. הדברים יצאו מן הלב, ולכן נכנסו אל הלב.

גם הסיפור השני מגלה תופעה יוצאת דופן. קשה למצוא אצל צדיקים אחרים התבטאות כה חריפה וגלויה, הנאמרת ברבים ובפני אנשים שאינם מאמינים כלל. ובכל זאת, דווקא משום שהדברים יצאו מעומק לבו של הרבי, הם חדרו אפילו אל לבם של אותם אנשים שנשלחו על

ידי השלטונות. נקודת הפחד שהתעוררה בהם לא היתה תוצאה של איום חיצוני, אלא מפגש בלתי צפוי עם אמת פנימית שלא יכלו להתעלם ממנה.

מבואר אצלנו, כי ישנן תכונות העוברות לסירוגין מדור לדור, מסב לנכד. יש רבי המבטא יותר את בחינת ה"יש האמיתי", ואחריו רבי המבטא יותר את בחינת ה"אין האמיתי". אולם ישנן גם תכונות שאינן עוברות בירושה מחזורית, אלא מופיעות באופן ייחודי אצל נשיא מסוים. נראה, כי תכונת ה"עובד" במובנה העמוק ביותר – מי שכל מציאותו היא עבודת הלב והרגש האלוקי – שייכת במיוחד לרבי הרי"צ.

משום כך, אין די ללמוד את תורתו ולהכיר את פעליו. כדי לקבל השראה מדרכו, יש צורך להתקשר גם אל עולמו הפנימי. ואכן, הזמן המסוגל לכך הוא כאשר אומרים בתפילה את פרק התהילים של יום הולדתו – שהשנה הוא פרק קמ"ז אותו אומרים בפסוקי דזמרה. מעניין לראות, כי במרכז הפרק עומדים שני הרגשות היסודיים של הקודש – אהבה ויראה. "רוצה הוי' את יראיו, את המיחלים לחסדו". כאשר קוראים את הפרק ומתעצמים עם דמותו, ניתן לחוש משהו מאותו רגש של קדושה, אשר בעד בלבו של הרבי הרי"צ, ומתוכו שאב את הכוח לעמוד במסירות נפש למען כלל ישראל.

לגעת בנפש עם הזמן

הצטרפו למפגש השבועי

עם נגיעות של חינוך, זוגיות, העמקה
לפי תורת הבעל שם טוב

20:30 זום ימי שלישי

הצטרפות ללא עלות לזמן מוגבל!

בראשות הרב ניחבית

מרת הנפש

לפרטים 02-5662323

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

כבוד הורים מרחוק

אני גר בחו"ל – במסגרת שליחותי ומרגיש את המרחק מהמשפחה ובמיוחד מהורי שיחיו. איך מקיימים מצות "כבד את אביך ואת אמך" מרחוק?

מענה:

הבעל שם טוב אמר "במקום מחשבתו של אדם שם הוא נמצא ממש", הרבי הריי"צ הסביר ש"מחשבה מועלת" ופעל באמצעות המחשבה להוציא חסידים מעבר למסך הברזל והרבי אמר על עצמו (בשיחה עם אדריכל שתכנן את חידוש בית כנסת צמח צדק בעיר העתיקה בירושלים) שהוא נמצא כל יום בירושלים בכח המחשבה. חוץ מהקשר הישיר עם ההורים, וההגעה שלך לארץ, צריך לחזק את כח המחשבה ולכבד את ההורים במחשבה, וצריך לעשות זאת **בשמחה** (אותיות מחשבה)!

מה אומרים ליהודי התפוצות?

אני שליח באחת ממדינות אירופה ובתקופה האחרונה מורגש כאן מאוד שהצבור היהודי נמצא ממש בחרדה – האנטישמיות מתגברת, גם בימין הקיצוני שעולה וגם בשמאל, האסלאם מציף את אירופה וההשלכות על היהודים ברורות (ונראה שאירופה הישנה, הנוצרית, פשוט עומדת להעלם...), ומאידך, היהודים מפחדים גם לעלות ארצה בגלל הסכנות בארץ ישראל. מה צריך לומר ליהודים כאן?

מענה:

הבעל שם טוב אמר שצריך לא לפחד משום דבר חוץ מה' יתברך. יש לאנטישמיות כל מיני סיבות, כמובן, אבל אנחנו צריכים לעשות מה שתלוי בנו. צריך לדעת שהסבה הפנימית לשנאת עם ישראל היא שאנחנו לא ממלאים את תפקידנו – להביא לעולם אור ושלוש. לדוגמה, כאשר המסדים שלנו בענין המלחמה באיראן הם בנימה של השרדות

(לצורך קיומנו אנחנו צריכים לטפל בגרעין או בטילים של איראן) הם לא עושים קידוש ה' (אלא להפך, ר"ל) – אנחנו עסוקים באינטרסים שלנו, במקום בתפקיד שלנו. יהודי הוא משפיע בעצם, כמו שאמר הרבי, ועליו לעסוק בהשפעת טוב לעולם. קידוש ה' יתחולל כאשר נאמר שאנחנו באים לשחרר את העם האיראני מהמשטר המדכא והרצחני (ואז גם נשיא ארה"ב לא יוכל לטעון כנגד העניין). הקב"ה הוא "שומר ישראל" ותפקיד השמירה עלינו מוטל עליו, בעוד עלינו לעסוק בתפקידנו שלנו – להיטיב לכל העולם, באופן של "טוב הוי' לכל ורחמיו על כל מעשיו" (וה' יקיים בנו "טוב הוי' לטובים"). ונקודה נוספת: שנאת ישראל חיצונית היא סממן למצב הפנימי אצלנו – מדד לאהבת ישראל או היפוכה חלילה. מצבים של פילוג בינינו גורמים לאנטישמיות, וכדי להתגבר על שנאת ישראל של האומות עלינו להגביר אהבת ישראל ואחדות ישראל בתוכנו.

דא פֿ׳יט אַן פֿ׳אַק׳

מדת הדין. כֹּה נִסְלֶלֶת הַדֶּרֶךְ לַקִּלְלָה, וְזוֹ הֵיְתָה דֶּרֶכּוֹ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע.

דראוּת פֿֿלֶפֿי צ׳ינִים

האם נתן להסתדר בחיים רק עם עין אחת? נראה שכן. אחרי הכל, המראה הנשקף פֿאַשר אָנוּ עוֹצְמִים עֵין אחת ומשתמשים רק בשנייה זֶהָ לְכַאוֹרָה לְמַרְאֵה הַנִּשְׁקָף מִשְׁתִּי הָעֵינִים יַחַד. מָה בְּכָל זֹאת עוֹשֶׂה לְרֹאֶיָּה שְׁלָנוּ הָאֲפָשְׁרוֹת לְרֹאוֹת בִּשְׁתִּיָּהּ?

שאלה דומה לזו שאל פעם הרבי הקודם, הרבי הר״י צ׳, שֶׁהִשְׁבֵּת בְּדִיוֹק אָנוּ מְצִינִים אֶת יוֹם הַלְדָּתוֹ וְאֶת יוֹם גְּאֻלָּתוֹ וְשִׁחְרוּרוֹ מִהַמָּאָסֶר הַבּוֹלְשִׁבִּיקִי. הוּא הַפְּנָה אוֹתָהּ בְּעוֹדוֹ יֶלֶד אֶל אָבִיו, הַרְבֵּי הָרֶשׁ״ב: "לָמָּה יֵשׁ לָנוּ אֵף אֶחָד וּפָה אֶחָד, וְאֵלּוּ עֵינִים יֵשׁ לָנוּ זִוְגִי". וְכֹה עָנָה לוֹ אָבִיו: "כְּדִי שֶׁנִּדַּע פִּיֶּצֶד לְהַבִּיט בְּצוּרָה נְכוֹנָה. אֶת עֵין שְׂמָאל, הַמַּצְטִינָה בְּבִקְרַת נֹקֶבֶת, נִשְׁמַר לְעַצְמָנוּ וְנִפְנָה אוֹתָהּ פְּנִימָה, לְתוֹכֵנוּ, כְּדִי שֶׁנוּכַל לְתַקֵּן אֶת דְּרָכֵינוּ וְלַחְזֹר בְּתִשְׁבָּה. אֶת

שְׁלוֹם יְלָדִים!

"עֵין רָעָה" הִיא אַחַת הַתְּכוּנוֹת הַמְבְּדִילוֹת בֵּין תִּלְמִידֵינוּ שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע לְתִלְמִידֵי אַבְרָהָם אָבִינוּ. חֲזוֹ"ל מְצִינִים שֶׁה' יִתְבָּרֵךְ עֲשֶׂה עִמָּנוּ בְּמִדְבָּר צִדְקָה וְחֶסֶד גְּדוּלִים. בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁבָּהֶם פָּעַל בִּלְעָם בְּשִׁלְחוֹת בָּלַק בְּמִטְרָה לְקַלֵּל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, פָּעַל ה' יִתְבָּרֵךְ בְּדֶרֶךְ הַפּוֹכָה בְּדִיוֹק — הוּא לֹא כָּעַס עָלֵינוּ. אָנִי מְנִיחַ שְׂאֵפֶשֶׁר הִיָּה לְחַפֵּשׂ וּלְמַצֵּא עַל מָה. סֶךְ הַכֹּל רַב הָאֲנָשִׁים אֵינָם צְדִיקִים גְּמוּרִים וַיֵּשׁ לָהֶם מָה לְתַשֵּׁן, אֲבָל ה' בָּחַר שְׁלֹא לְהַבִּיט בְּחֶסְרוֹנוֹת וְלֹא לְכַעַס. זֶה הַסִּבָּה שֶׁבִּלְעָם נִכְשַׁל בְּמִשְׁמָתוֹ.

מִהִי אוֹתָהּ עֵין רָעָה?

עֵין רָעָה הִיא הַדְּגִשָּׁה שֶׁל הַחֶסְרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּזוּלָת, בְּחֻבָּר. יְכוּל לְהִיּוֹת שֶׁאִם הֵייתִי מִתְעַלֵּם מֵאוֹתוֹ הַחֶסְרוֹן שֶׁל הַשֵּׁנִי, הַחֶסְרוֹן הִיָּה חוֹלָף, הוֹלָךְ לוֹ וְנִשְׁכַּח מֵהֵלֶב. אֲבָל בְּרָגַע שְׂאֵנִי מִסְמֹן וּמִדְגִּישׁ אוֹתוֹ, הוֹפֵךְ הַחֶסְרוֹן לְמִשְׁהוֹ רְצִינִי וְגְדוֹל וְזוֹ פִּעֻלָּה שְׁמַעוֹרֶרֶת אֶת

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

נפש פלפלה

זו הסבה שפדי להיות תלמיד אמת של אברהם אבינו לא די להסתפק בעין טובה כלפי הזולת, אלא עלי לאחז בעוד שתי מדות חשובות – "רוח נמוכה" ו"נפש שפלה". לא רק שהשני טוב, אלא להפיר בכך שהשני טוב ממנו, שאני נמוך ושפל ביחס אליו.

האם זוהי מלאכה קלה? בהחלט לא. מה לעשות, לפעמים אני מתבונן בחבר ולא מצליח לראות את מעלותיו. לדגמא: לי מאוד מפריע לראות ילד ששטם כן מתעלל בחתול. זו התנהגות שממש מרעימה אותי ואני ממש לא מבין איך אפשר להתנהג כן. איך אוכל להביט בו בעין טובה?

מילא, נניח שאני יכול להסביר לעצמי שהבחור לא כל כך אשם. אנוסה ללמד עליו זכות: "אולי לא נתנו לו חנוך טוב?", "אולי לא הדריכו אותו כמו שצריך?". אבל בשביל "נפש שפלה" אני צריך להוסיף עוד דבר – להרגיש שהוא יותר טוב ממני, שאני נמוך ושפל לעמתי. כיצד אפשר לעמוד מולו ולהרגיש שאני גרוע ממנו? איך נתן לי שם את התכונה "נפש שפלה" ביחס אליו? הרי למעשה בפעל אני נדחה מכזו התנהגות?

אם לא תאמין

מסביר אדמו"ר הזקן: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו". מדוע? בגלל

עין ימין נפנה החוצה, אל הזולת, כדי לחפש ולמצא בו תמיד רק את הדברים הטובים שלו".

מוכנים לנסוי קצר? אתם מזמנים! פסו באמצעות פף היד את אחת העינים, הביטו סביבכם באמצעות עין אחת בלבד ונסו לאמד את המרחקים ביניכם לבין הפריטים שאיתם רואים. נסו גם לקבע מה רחוק יותר, מה פחות ובכמה גדול המרחק ביניהם. אני מניח שמיד תבחינו בקשי שבמשימה. מדוע? כי מראה העין האחת הוא שטוח, כמו ציור על דף. פעילותן המתאמת של שתי העינים יחד מעניקה לנו את היכולת להבחין בעמק. הראיה באמצעות עין אחת מעניקה לנו רק דמיון של עמק, אך למעשה זהו 'תרגום' שהמח שלנו יודע לעבד. הוא מסתמך על זכרון הראיה הקבועה והרגילה של שתי העינים.

מה מלמד אותי הנסוי הזה על התשובה שנתן הרבי הר"ש"ב? שגם עין טובה וגם בקרית עצמית הן תכונות מעלות, כל אחת בפני עצמה, אבל העמק שלהן יתגלה רק כאשר נצליח לאחז בשתייהן יחד. ככל שאתמלא בהסתכלות בעין אוהבת על החבר, כך אעשה רגיש יותר לדברים הדורשים ממני תקון ושפור. ככל שלא אוותר לעצמי ואתעקש להשתנות ולהשתפר, כך אוכל להתמלא הערכה אמתית לזולת ולהבחין במעלותיו.

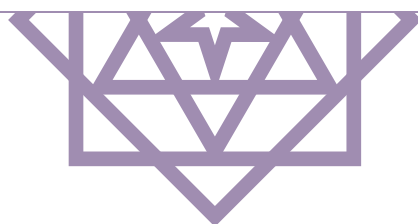
במה מאמץ צריך אותו ילד להפעיל כדי להתגבר על יצרו ולא לנהג כך? האם אתה יכול לומר בבטחה שאם בפניך היו עומדים נסיונות אחרים שלך הם קשים – היית עומד בהם? היית מפעיל את אותם המאמצים?

ואם קשה לנו לחשב כך, בואו נזכר בנאמר על משה רבינו: "והאיש משה ענו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה".

שנזכר להביט בעין טובה ולהיות מתלמידיו של אברהם אבינו! שבת שלום ומברך!
?

'מקומו'. המקום הרוחני של אותו אדם שונה משלך. אין אדם דומה לחברו. כל אחד גדל בסביבה שונה, להורים אחרים, ומקבל חנוך והרגלים שונים. יותר מזה: לכל אדם תכונות נפש שונות וממילא האתגרים העומדים בפניו שונים. לדגמא, יש אנשים שנוטים להתגזז בקלות מכל דבר ולעמתם יש כאלו שאפלו טרקטור לא מזיז להם... יתכן מאוד שמה שבעיניך נדמה כדבר קל ופשוט יהיה אצל השני אתגר רציני ביותר.

אז נכון, המעשה המכער שעושה אותו ילד ממש דוחה אותך. אתה לא היית נוהג כך בחיים. אבל תחשב רגע:

bit.ly/razi-ge
058-672-9270

יצא לאור

רזי חסידות לילדים

שני כרכים של מאמרים נבחרים מנפלאות על סדר פרשות השבוע

ב"ה

התוועדות הילולת גור החיים הקדוש

הרב יצחק גינזבורג שליט"א
ישיבת חומש

יום שלישי - ט"ז תמוז 18:30 (מנחה)

ברוב שירה וזמרה | עזרת נשים | כיבוד קל

ח'מ'ש

